

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU: 316.723:343.82(043.2)

MĂRGĂRINT TATIANA

**PARTICULARITĂȚI ALE COMPORTAMENTULUI RITUAL ȘI
TABUULUI ÎN FUNCȚIONALITATEA SUBCULTURILOR**

SPECIALITATEA 631.01 ONTOLOGIE ȘI GNOSEOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în filosofie

CHIȘINĂU, 2022

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului Filosofie și Antropologie

Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific:

BOGATU Eugenia, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Consultant științific:

COANDĂ Svetlana, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

Referenți oficiali:

1. **BOBÂNĂ Gheorghe**, doctor habilitat, profesor universitar, Institutul de Istorie, Universitatea de Stat din Moldova
2. **SÎRBU Ion**, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

Componenta consiliului științific specializat:

1. **ROȘCA Ludmila**, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar - președinte al Consiliului științific de profil specializat
2. **ZELENSCHI Angela**, doctor în filosofie, conferențiar universitar - secretar științific al Consiliului științific de profil specializat
3. **SAHARNEANU Eudochia**, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar - membru al Consiliului științific de profil specializat
4. **DODUL Dumitru**, doctor în filosofie, conferențiar universitar - membru al Consiliului științific de profil specializat
5. **SUCEVEANU Anghelina**, doctor în filosofie, conferențiar universitar - membru al Consiliului științific de profil specializat.

Susținerea va avea loc la 28.10.2022 ora 14.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 631.01-22-20 din cadrul Universității de Stat din Moldova, blocul central, sala 530, str. Alexei Mateevici 60, MD-2009.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității de Stat din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expediat la 27 septembrie 2022.

Secretar științific al Consiliului științific specializat,

ZELENSCHI Angela, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Conducător științific,

BOGATU Eugenia, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Consultant științific,

COANDĂ Svetlana, doctor habilitat în filosofie, conferențiar universitar

Autor,

MĂRGĂRINT Tatiana

CUPRINS

Repere conceptuale ale cercetării	4
Conținutul tezei	8
Concluzii generale și recomandări	21
Bibliografie	27
Lista publicațiilor la tema tezei	29
Adnotare (în limbile română, rusă și engleză)	31

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Subcultura, în general, și subcultura penitenciară, în particular, sunt teme actuale, pe care le abordăm în teză din perspectiva omului ca purtător al unei culturi, ca parte a unei comunități și ca entitate obiectiv-subiectivă. Alegerea temei de cercetare a fost motivată de interesul apărut în cadrul realizării unor cercetări de teren în spațiul penitenciar, respectiv grupurile țintă au fost deținuții. În cadrul acestor cercetări am constatat că, în pofida eforturilor de umanizare a legislației penale în privința reducerii pedepselor, rata populației penitenciare a Republicii Moldova este de aproximativ 215,2 deținuți la 100.000 de locuitori, la data de 31 ianuarie 2021, ceea ce depășește cu mult media europeană, de aproximativ 100 de deținuți la 100.000 de locuitori. Numărul mare de deținuți, care este complicat de gestionat, subcultura penitenciară, problemele ce țin de asigurarea condițiilor umane de detenție etc. fac dificil de realizat resocializarea celor aflați în custodia statului.

Menționăm că există mai multe argumente în favoarea actualității acestei teme, precum:

1. Mediul penitenciar este un mediu închis, despre viața în detenție putem afla doar din acte oficiale și de la cei care execută sau au executat pedeapsa penală. Realizarea studiilor teoretico-practice în acest spațiu oferă posibilitatea să cunoaștem o lume ce se află dincolo de zidurile penitenciarului. O instituție totală are nevoie de rezultatele cercetărilor științifice ca să poată vedea, prin intermediul experților, realitatea din instituțiile penitenciare, pentru a asigura condiții umane de detenție.

2. Subcultura penitenciară reprezintă un tot întreg, format din ritualuri, tabuuri, valori, norme, mod de viață etc., care pot ușura sau complica procesul resocializării deținutului. Rezultatele cercetării acestei probleme indică modalitățile care fac facilă resocializarea și reintegrarea în societate a persoanei după perioada de detenție. Este important ca persoana eliberată să nu prezinte pericol pentru sine și pentru comunitate.

Tema dată are o importanță vădită prin faptul că în studiul realizat ne propunem să clarificăm următoarele noțiuni: subcultură, existență umană, comportament ritual, tabu, spațiu și timp în detenție, atât din punct de vedere teoretic, cât și aplicativ. Un element important al vieții sociale îl constituie relațiile interumane. Orice persoană este dependentă de celelalte și își dorește să fie acceptată în grup. În penitenciar, individul este dependent de comunitatea deținuților, care are un specific al său în relaționare. Astfel, analizăm în teză acest caracter distinct, care ne va permite, în consecință, să utilizăm, cu maximă eficiență, cunoștințele obținute pentru a efectua schimbări în mediul penitenciar.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Cercetarea subculturilor o inițiem pornind de la trei tradiții, promovate de reprezentanții lor: 1. *Școala de la Chicago*, care, în anii 1923-1932, cu ajutorul primilor etnografi ai școlii: N.Anderson, P.Cressey, R.Park, F.M.Thrasher, H.W.Zorbaugh ș.a., pune accentul în cercetări pe subculturile urbane deviate; 2. *Centrul din Birmingham pentru Studii Culturale Contemporane*, în anii 1976-1981, J.Clarke, S.Hall, D.Hebdige și P.Willis pun accentul pe noțiunile de clasă,

conflict, stil și rezistență; 3. *Răspunsurile „post-subculturale”*, anul 2001, reprezentanții P.Sweetman, M.Atkinson, D.Muggleton ș.a. se întreabă dacă noțiunea de subkultură trebuie să fie reformulată sau abandonată.

O importanță deosebită o constituie lucrările cercetătorilor interesați de problema subculturilor, comportamentelor rituale, existenței umane: M.Segre, A.Dauzat, A.Niederer, S.I.Levicova, V.A.Babaho, G.A.Nigmatulina, E.Saharneau, A.Suceveanu, L.Roșca, V.Buzilă, S.Coandă, G.Bobână, E.Bogatu, V.Тapoc, T.Тірdea, D.Dodul, A.Pancu, A.Zelenschi, E.Loзованu, I.Sîrbu, A.Oceretnîi, M.Vîrlan, C.Șchifirneț, O.D.Solonar, M.Coman, R.Voica, G.I.Dianu, E.Soroceanu, T.D.Stănciulescu, D.D.Roșca, I.Pârvu, D.Drăghicescu, M.Florian, P.P.Negulescu ș.a.

În studiul subculturii criminale sugestive sunt lucrările autorilor: M.Sykes Gresham, *Societatea captivilor: Studiu al unei instituții de maximă securitate (The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Institution)*, publicată în 1958; V.M.Anisimcov, *Subcultura criminală și neutralizarea ei în instituțiile de corecție din Rusia (Криминальная субкультура и ее нейтрализация в исправительных учреждениях России)*, 1998; V.Sereda, V.Toncoglaz, I.Plohotniuc, L.Boliuh, *Subcultura criminală (Криминальная субкультура)*, 2002; Ș.Bruno, *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*, 2006; C.Damboeanu, *Penitenciarele din România. Efecte asupra vieții deținuților (Prisons in Romania. Effects on offenders' lives)*, 2015; A.Gasparyan, G.Slade, J.Van Poecke, V.Zaharia, *Studiul privind subcultura criminală în penitenciarele din Republica Moldova (Baseline Study into Criminal Subculture in Prisons in the Republic of Moldova)*, 2018 ș.a. Acești autori abordează subiectul subculturii penitenciare și a problemelor sistemice cu care se confruntă instituțiile de detenție din Statele Unite ale Americii, Rusia, România, Republica Moldova.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul prezentei cercetări constă în fundamentarea particularităților comportamentului ritual și tabuului în funcționalitatea diverselor subculturi din perspectivă ontologică, implicit evidențierea dimensiunilor semnificative ale existenței umane în subcultura penitenciară, a modului specific de a construi relații interumane și de a percepe lumea din jur.

În vederea atingerii scopului propus, au fost preconizate următoarele **obiective**:

- Identificarea conceptelor și teoriilor existente privind dinamica subculturilor;
- Determinarea complexității comportamentului ritual în contextul experienței umane;
- Stabilirea interacțiunilor dintre ritual și tabu din perspectivă ontologică;
- Evidențierea cauzelor și manifestărilor subculturii penitenciare ca efect al încarcerării;
- Analiza elementelor subculturii penitenciare, a spațiului și timpului în mediul penitenciar;
- Diferențierea riturilor de trecere prezente în penitenciarul pentru minori nr.10 Goian;
- Determinarea posibilității de diminuare a fenomenului subculturii în mediul penitenciar;
- Estimarea posibilităților de reformare a sistemului penitenciar și de umanizare a detenției în conformitate cu noile cerințe;
- Justificarea strategiilor de resocializare a persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova.

Ipoteza generală de cercetare a tezei de doctorat. Comportamentul ritual și tabuul sunt modele specifice, tipare care reprezintă, într-un mod simplificat, structura subculturilor. Comportamentul ritual leagă membrii subculturii unii de alții și ajută la menținerea coeziunii sociale. Noii membri pot aprecia ritualurile și tabuurile ca pozitive sau negative, iar, în final, ajung să le perceapă ca o normalitate și să le promoveze.

Ipoteza particulară de cercetare a tezei de doctorat. Resocializarea deținuților este dificil de realizat din cauza subculturii penitenciare care dictează un anumit tip de comportament ritual, tabuuri, valori și norme, influențând negativ personalitatea deținuților. Resocializarea deținuților, în majoritatea cazurilor, prezintă un insucces deoarece nu sunt implementate reforme eficiente în sistemul penitenciar și nu este umanizată detenția.

Metodologia cercetării. În cercetarea particularităților comportamentului ritual și al tabuului în funcționalitatea subculturilor am utilizat diferite metode de cercetare științifică, precum: metoda comparativă în prezentarea asemănărilor și deosebirilor dintre subcultura penitenciară din Rusia, România, Republica Moldova; metoda analitico-sintetică, metoda deducției, metoda inducției utilizate în studiul evoluției metodelor de resocializare a infractorilor; metoda analizei de conținut, folosită în înțelegerea cadrului normativ, a strategiilor naționale ce vizează reformarea și umanizarea sistemului penitenciar; metoda prospectivă, utilizată în vederea identificării modalităților eficiente de suprimare a fenomenului subculturii penitenciare, a reformării și umanizării instituțiilor penitenciare din Republica Moldova. În cadrul cercetării de teren am aplicat metoda hermeneutică în interpretarea mesajelor celor intervievați pentru înțelegerea specificului existenței persoanelor deținute în spațiul penitenciar. În partea practică a cercetării am aplicat metoda interviului individual, metoda observației directe în penitenciarele și izolatoarele de urmărire penală, complementate de metoda studiului de caz realizat cu privire la riturile de trecere în penitenciarul pentru minori nr.10 Goian. O parte de interviuri au fost realizate cu deținuți în penitenciarele din Republica Moldova: femei și bărbați, adulți și minori; o altă parte de interviuri individuale a vizat grupul persoanelor eliberate din detenție, unii dintre care și-au ispășit pedeapsa în penitenciarele din Rusia. Pentru a analiza subiectele privind reformarea și umanizarea sistemului penitenciar, strategiile de resocializare, am interviuat experți: angajați ai Administrației Naționale a Penitenciarelor, angajați ai Inspectoratului Național de Probațiune, reprezentanți ai ONG-urilor etc.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Noutatea problemei științifice soluționate derivă din abordarea ontologică a ritualului și tabuului ca elemente ale subculturii, posibilă datorită cercetării calitative, realizate în spațiul penitenciar. Analiza informației colectate a oferit oportunitatea să identificăm modalități concrete de resocializare a persoanelor deținute, aspecte posibile ale reformelor pentru a fi eficiente în sistemul penitenciar. Cercetarea oferă bază teoretică pentru elaborarea unui sistem de măsuri, ce ar permite: diminuarea influenței negative a subculturii penitenciare asupra deținuților; prevenția comportamentului violent a unor categorii de deținuți; planificarea activităților de resocializare a deținuților etc. Cercetarea de teren cu deținuți din toate instituțiile penitenciare din Republica Moldova și cu persoane eliberate din

detenție, care și-au ispășit pedeapsa în penitenciarele din țară și din Rusia a făcut posibilă abordarea inovatoare a ritualului și tabuului ca elemente a subculturii penitenciare sub aspect ontologic pentru prima dată. Opiniile deținuților și persoanelor eliberate au constituit baza concluziilor și recomandărilor elaborate privind diverse probleme legate de existența umană în subcultura penitenciară.

Problema științifică importantă soluționată în cercetare rezidă în fundamentarea științifică a ritualului și tabuului în raport cu subcultura penitenciară, fapt care a permis determinarea barierelor în resocializarea deținuților în vederea reîntoarcerii societății a persoanelor care ușor se vor adapta la normele și valorile societății. Determinarea strategiilor eficiente de reformare și umanizare a instituțiilor penitenciare care au umanismul drept principiu al detenției.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a tezei de doctor. Analiza teoretică a temei studiate relevă că subcultura penitenciară a fost cercetată, prin accentul abordărilor pus pe straturile informale și normele informale, argoul din optica criminologică și penală. În special, ne-am axat pe ritualurile performate de către indivizi, tabuurile existente în relațiile dintre ei, argoul ca element al comportamentului ritual, toate din perspectivă filosofică. Aspectele abordate contribuie la înțelegerea în profunzime a dimensiunilor existenței umane în spațiul penitenciar, a comportamentului ritual ca pattern al ordinii în contextul experienței umane, a strategiilor de reformare a sistemului penitenciar, a umanizării detenției și resocializării deținuților. Teza poate constitui un reper pentru investigațiile științifice ulterioare din domeniul ontologiei sociale și din alte ramuri adiacente, cum ar fi: antropologia, sociologia, psihologia criminală, criminologia etc.

Aprobarea rezultatelor. Concluziile de bază și recomandările tezei au fost subiectul discuțiilor în cadrul Departamentului Filosofie și Antropologie al Universității de Stat din Moldova în anul 2020. Unele concepții și rezultate ale cercetării au fost prezentate în cadrul mai multor conferințe științifico-practice naționale și internaționale: *Particularitățile studierii ritualului în cadrul științelor socioumane*, la Conferința Științifică: Școala Internațională de Metodologie în Științele Socio-Umane, Chișinău 2015; articolul *Argoul ca element al subculturii penitenciare*, la Conferința Științifică Națională cu Participare Internațională, *Integrare prin cercetare și inovare*, 2018; *Strategii de resocializare a persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova*, la Conferința Științifică: Școala Internațională de Metodologie în Științele Socio-umane, 2018; articolul *Modele de suprimare a fenomenului subculturii în mediul penitenciar*, la Conferința Științifică Națională cu Participare Internațională, *Integrare prin cercetare și inovare*, 2019; comunicarea *Etnografia vieții deținuților: de la subcultură la resocializare*, la Colocviul Internațional de Antropologie, 2019; articolul *Viața în detenție. Antropologia cotidianului*, publicat în Revista de Etnologie și Culturologie, 2020; articolul *Resocializarea persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova. Abordare antropologico-filosofică*, publicat în Revista Studia Universitatis Moldaviae, 2020; articolul *Abordări ontologice ale reformării sistemului penitenciar și umanizării detenției. Cazul Republicii Moldova*, publicat în Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2020. Au fost

publicate două rapoarte ale cercetărilor antropologice, realizate în cadrul Centrului de Cercetări Calitative în Antropologie, Departamentul Filosofie și Antropologie: Saharneau E., Mărgărint T. *Tabuuri și rituri de trecere prezente în penitenciarul pentru minori – Goian. Studiu antropologic, 2014*; Saharneau E., Mărgărint T. *Violența în familie și femeile în penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent, viitor. Studiu antropologic, 2016*. Rezultatele investigațiilor pot fi utilizate la elaborarea programelor de resocializare a persoanelor deținute, la programele educaționale axate pe diminuarea fenomenului subculturii în mediul penitenciar, la elaborarea strategiilor de reformare și umanizare ale instituțiilor penitenciare.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat prin intermediul cercetărilor antropologice: *Tabuuri și rituri de trecere prezente în penitenciarul pentru minori Goian, 2014*; *Violența în familie și femeile din penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent, viitor, 2016*; activitatea de teren în cadrul tezei de doctor, 2016-2020. Aceste cercetări au permis înțelegerea esenței subculturii penitenciare, a ritualurilor și tabuurilor abordate în teza de doctor. Rezultatele cercetărilor au fost prezentate, în cadrul unor conferințe, angajaților Administrației Naționale a Penitenciarelor, consilierilor de probațiune, judecătorilor, procurorilor, reprezentanților ONG-urilor din domeniu. Concluziile și recomandările formulate au contribuit la îmbunătățirea unor activități, unor componente ale programelor de resocializare a deținuților. Cu susținerea ONG-urilor naționale și internaționale, a fost oferită asistență psihologică, juridică, susținere în activitățile de instruire și educație minorilor și femeilor din penitenciare.

Publicații la tema tezei. Unele repere conceptuale și praxiologice privind fundamentarea particularităților comportamentului ritual și tabuului în funcționalitatea diverselor subculturi din perspectivă ontologică au fost reflectate în 14 lucrări științifice, dintre care 4 au fost publicate în reviste de specialitate și 10 în volume cu materiale prezentate la colocvii, conferințe, sesiuni de comunicări, simpozioane.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor în filosofie cuprinde: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (339 de surse teoretice). Volumul tezei cuprinde 140 pagini text de bază, 1 figură, 6 tabele, 4 anexe.

Cuvinte-cheie: ritual, tabu, subcultură, subcultură penitenciară, comportament ritual, interdicții rituale, existență umană, umanizarea sistemului penitenciar, resocializarea deținuților.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și importanța temei studiate, sunt formulate scopul și obiectivele cercetării, ipotezele cercetării, noutatea științifică a rezultatelor, problema științifică soluționată, importanța teoretică și valoarea aplicativă a tezei.

Primul capitol al lucrării: **Ritualul și tabuul ca elemente ale subculturilor: fundamentări teoretico-metodologice** este format din trei subcapitole. În primul subcapitol: *Concepte și teorii privind dinamica subculturilor*, alături de mulți dintre teoreticienii subculturii, ne întrebăm: *Care sunt condițiile necesare pentru apariția unei subculturi?* Din studiile întreprinse reiese că o condiție ar fi existența unui număr de persoane care caută o soluție la

problemele comune. Altceva ar fi că fiecare colectiv al societății are trăsături proprii, determinate de sex, vârstă, rasă, etnicitate, ocupație, diferențiindu-se printr-un comportament și set de valori specifice. Așadar, condiția suficientă pentru existența subculturii este acceptarea normelor și valorilor comune unui grup. De altfel, acest grup, după cum menționează C.Șchifirneț, devine o sursă de valori cu influență formativă asupra autodezvoltării individuale [29, p.130]. O altă întrebare este: *Care sunt elementele determinante ale subculturii?* Ea se evidențiază prin stil propriu în muzică, dans, îmbrăcăminte, argou și mod de îngrijire, relații interumane etc. [29, p.131].

Putem conchide, deci, că *subcultura* reprezintă o cultură caracteristică unor grupuri sociale ce împărtășesc în comun norme și valori specifice, diferite de cele generale, acceptate social. Exemple concludente sunt: subcultura tinerilor, subcultura în diferite genuri de activitate, hobby-uri, muzică etc. Subculturile funcționează concomitent cu acea cultură a membrilor societății din care face parte. Ele sunt văzute ca fiind în strânsă legătură cu schimbarea socială, astfel încât orice modificare în societate poate duce la apariția subculturii.

Subcultura presupune un mod de viață diferit de cel general acceptat, limbaj cu un mod specific de exprimare a sentimentelor și a gândurilor, valori, abilități, aspirații, interese distincte de cele ale celorlalți membri ai societății. Înțelegerea subculturilor este realizată prin cercetările semiotice, antropologice ale felului în care funcționează comunicarea, ale relației dintre cod-mesaj, argoului, simbolismului îmbrăcăminte, muzicii și ale relației subculturii cu ceea ce reprezintă cultura de bază. Conform lui E.Durkheim, membrilor, care fac parte dintr-o anumită subcultură, le este caracteristică coeziunea înaltă în cadrul grupului, adică interdependența caracterizată prin loialitate și solidaritate. Aspectele importante, menționate în descrierea coeziunii sociale de către J.Jenson sunt: consolidarea relațiilor sociale, împărtășirea acelorași valori, existența unui mod comun de interpretare, trăirea unei identități comune, a unui sens al grupului cât și încrederea între membrii grupului [16].

Prin *dinamica subculturilor* înțelegem totalitatea modificărilor cantitative care au loc în cadrul populației unei subculturi ca urmare a alăturării la grup, cunoscându-i și împărtășindu-i principiile sau renunțării la ele. Dinamica subculturii reprezintă o anumită variabilitate în continuul spațiu-timp, numărul membrilor subculturilor poate fi diferit de la o perioadă la alta, cu o anumită distribuție de gender, nivel instructiv-educativ, statut financiar, vârstă a membrilor etc. Numărul populației unei subculturi poate crește sau descrește fiind influențată de ceea ce are loc în sfera instructiv-educativă, economică, culturală, politică etc. Intrarea într-o subcultură este condiționată de mai multe motive-cheie: rebeliunea; exprimarea nevoii de a fi altfel, care conduce la omogenizare, organizarea timpului liber și altele. Ieșirea din subcultură are ca motiv diminuarea interesului față de activitățile comune ale grupului, față de principiile lui etc.

Înainte de a fi cercetată științific, considerăm că populația unei subculturi trebuie să fie riguros caracterizată și corect delimitată în spațiu și timp atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. Totalitatea persoanelor care fac parte dintr-o subcultură formează numărul, volumul, dimensiunea sau efectivul populației. În mod obișnuit, acesta se obține prin înregistrarea și

totalizarea persoanelor care o compun la un moment dat. Populația unei subculturi poate fi studiată la un moment dat secvențial, în mod instantaneu, adică prin cercetarea transversală sau prin înregistrarea și analiza evenimentelor desfășurate de-a lungul timpului, adică prin cercetarea longitudinală.

Având în vedere cele expuse mai sus, concluzionăm că subculturile, ca structuri sociale în cadrul culturii dominante, sunt compuse din indivizi care împărtășesc valori, comportamente, atitudini, simboluri și ritualuri similare, au un stil de viață diferit, fapt ce deosebește și separă subculturile de cultura dominantă. Există subculturi de diferite tipuri, cum ar fi: subculturile tineretului; subcultura organizațională, manifestată prin subcultura instituțională și subcultura profesională; subcultura online; subcultura bandelor stradale etc. În general, toate subculturile au un șir de funcții comune. Astfel, cu cât mai mult timp există o anumită subkultură, cu atât mai mult cultura dominantă se adaptează la ea. În consecință, subcultura încetează să mai șocheze și să sperie, iar nonconformismul membrilor unei subculturi încetează să mai fie un atribut prin care aceștia se diferențiază.

În subcapitolul doi: *Comportamentul ritual – pattern al ordinii și sensului în contextul experienței umane*, vorbim despre studiul științific al ritualului care a început la mijlocul secolului al XIX-lea, invocându-se importanța studierii lui și astăzi. Principalele dezbateri teoretice și metodologice privind ritualul au avut loc în *spațiul anglo-saxon*, iar *Franța* a fost locul în care cercetătorii au testat cele mai multe studii istorice empirice, interesându-se de sărbători, comemorări și ceremonii.

În înțelegerea ritualurilor și sistemelor simbolice s-au conturat abordările: hermeneutică și sintactică, una pune accent pe *semantic*, *semiotic*, alta se interesează de dimensiunea lor *sintactică*. Abordarea de tip hermeneutic este reprezentată de antropologul Victor Turner și fondatorul antropologiei simbolice Clifford Geertz, ei fiind preocupați de interpretarea semnificațiilor simbolurilor utilizate în ritualuri, presupunând că astfel obțin răspunsuri privind modul în care lumea este influențată. Cealaltă tendință acuză caracterul incontrollabil al metodologiei hermeneutice și propune să stabilească doar regulile „sintactice” care generează și structurează cultura, ritualurile și, prin ele, realitatea. Personalitățile, precum antropologii britanici Edmund Leach, Maurice Bloch, antropologul american Stanley Jeyaraja Tambiah, au susținut că *ritualurile* nu comunică termeni, concepte, ci produc modele de experiență care ajută la înțelegerea implicită a sistemelor culturale.

Colegul lui Clifford Geertz, istoricul american Robert Darnton, a fost unul dintre cei mai influenți adepți ai modelului hermeneutic în studiul ritualurilor. R. Darnton scria în introducerea cărții sale *Marele masacru al pisicii și alte episoade din istoria culturală a Franței* că poți „citi” un ritual sau un oraș tot astfel cum citești un basm popular sau un text filosofic. A. Cioflâncă completează cu afirmația că: „Textualizarea” ritualului, a sistemelor simbolice în general, se întâlnește la majoritatea cercetătorilor din prima generație a istoriei culturale, avându-i în vedere pe Geoff Eley cu *Is All the World a Text? From Social History to the History of Society Two Decades Later (Este întreaga lume text? De la Istorie Socială la Istoria Societății două decenii*

mai târziu), Ann Arbor cu *The Historic Turn in the Human Sciences (Turnul istoric în științele umane)*, Lynn Hunt cu *Politics, Culture and Class in the French Revolution (Politică, Cultură și Clasă în timpul Revoluției Franceze)*. A.Mihalache și A.Cioflâncă apreciază că: „...obișnuiți să studieze cu precădere documente scrise, istoricii au fost tentați să utilizeze lectura și interpretarea după modelul textual în cazul unor fenomene care erau, în fapt, dinamice, fluide, active” [19]. Astăzi, cercetătorii urmăresc să concilieze abordarea hermeneutică cu cea sintactică, conținutul și forma ritualului fiind socotite, în egală măsură, importante.

Comportamentul ritual oferă persoanelor înțelegerea semnificației existenței. Performarea unui ritual reprezintă participarea la cultură. Astfel, mitologul Joseph Campbell delimitează patru funcții ale ritualului și mitului: *metafizică sau mistică*, ce induce un sentiment de teamă respectuoasă și venerație ființei umane; *cosmologică*, ce furnizează o imagine coerentă a cosmosului; *sociologică*, ce integrează și menține individul în comunitate; *psihologică*, ce ghidează activitatea internă a indivizilor [5]. C.Riviere evidențiază următoarele funcții ale riturilor religioase:

1) *funcția de mediere și funcția pedagogică* – care au menirea de a reînnoi și a reînvia credințele. Ritul este un mediator în relația cu sacrul și inculcă principii de viață importante pentru socializarea individului, formarea personalității și a memoriei grupului;

2) *funcția integrativă* – ritul integrează individul prin: a) evidențierea coerenței și înrădăcinarea normelor unei comunități; b) reafirmarea consensului asupra valorilor morale care stau la baza grupului; c) motivarea și mobilizarea în jurul unor scopuri comune; d) unificarea simbolică a unei comunități prin strângerea ei laolaltă, periodic;

3) *funcția ordonatoare* – ritul apare ca legitimare a unei ordini cosmice definite în mit; delimitează și ierarhizează rolurile de preot, cantor, credincios; structurează timpul prin inserția trăirii prezente în timpul primordial al începuturilor;

4) *funcția securizantă* – ritul atenuază angoasa omului în fața unor situații nesigure;

5) *funcția dinamogenă* – ritul realizează anumite scopuri și satisface unele dorințe inconștiente; dinamica lui își găsește expresia în canalizarea energiilor individuale în folosul comunității în care se manifestă [22, p.90-92].

Autorii, menționați mai sus, evidențiază anumite funcții ale comportamentelor rituale care, deși sună diferit de la un autor la altul, au în comun punctul de vedere care constă în faptul că omul are nevoie de ele deoarece acestea oferă principii de viață, contribuie la socializarea individului, contribuie la coeziunea grupului, îi oferă siguranță în cele ce își propune să realizeze, oferă siguranță în situații necunoscute, oferă sens și ordine experienței umane. În general, comportamentele rituale reprezintă modele simplificate ale acțiunii umane.

În subcapitolul trei: *Posibile interacțiuni între ritual și tabu. O abordare ontologică*, subliniem că celebrul antropolog și etnolog britanic A.R.Radcliffe-Brown a fost profund interesat de studiul tabuurilor. Radcliffe-Brown preferă să folosească în locul noțiunii *tabu* noțiunile *evitări rituale* sau *interdicții rituale*, acestea reprezentând o asociere între regulile de comportament și credință: „în anumite situații omul este neliniștit în privința urmărilor unui

eveniment sau ale unei activități, deoarece, într-o anumită măsură, depinde de condițiile pe care nu le poate controla prin mijloace tehnice și de aceea el respectă un rit, care, deoarece crede că-i aduce noroc, îl ajută să se calmeze” [22, p.138].

Mulți dintre autori, asemenea lui A.R.Radcliffe-Brown, definesc tabuul ca interdicție, printre care sunt: R.Caillois – cu imperativul categoric negativ; A.Van Gennep – cu riturile negative, E.Durkheim – cultul negativ. Roger Caillois, în lucrarea sa *Omul și sacrul*, afirmă că tabuul este un imperativ categoric negativ ce constă întotdeauna într-o interdicție și niciodată într-o prescriere. Tabuul menține integritatea lumii organizate, sănătatea fizică și morală a persoanei care îl respectă. Acesta „Nu este justificat de nici o considerație de caracter moral. Nu trebuie încălcat pentru singurul și unicul motiv că este legea și că definește în chip absolut ceea ce este permis și ceea ce nu este” [4, p.23].

A.Van Gennep distinge riturile pozitive care sunt volițiuni traduse în acte și riturile negative în mod curent, numite tabuuri. Tabuul este o interdicție, un ordin de a nu face, de a nu se comporta într-un anumit fel. Un act ce nu poate fi săvârșit fără a aduce atingere rânduiri universale care este, totodată, a naturii și a societății. Tabuul nu poate constitui el singur un ritual, el nu este autonom, există doar în contrapartidă cu riturile pozitive [30, p.20].

În acest context, E.Durkheim propune denumirea de cult negativ pentru sistemul acestor rituri speciale: „Ele nu-i pretind credinciosului unele prestații efective, ci se limitează la a-i interzice anumite modalități de a acționa; ele capătă prin urmare forma unei interdicții sau, cu un termen curent în etnografie, a unui *tabu*” [10, p.276]. Însă, din cauză că expresia interdicție sau interdicție i se pare autorului mai potrivită, totuși ar însemna să facă dovada unui purism excesiv dacă l-ar evita sistematic [10, p.276].

Tratarea tabuurilor ca interdicții rituale o face și M.Mauss, care afirmă, în manualul său de etnografie, că pentru fiecare tabu se va studia natura sa; obiectul său; sancțiunea sa, care poate fi indusă de oameni sau de zei; sancțiunea care nu poate fi fizic provocată de zei. Individul însăși își aplica sancțiunea, uneori până la deces, este o formă de martiriu. Omul se crede pierdut pentru că a încălcat tabuul, intervine noțiunea de scrupule, care joacă în religie un rol important, chiar fundamental. Cealaltă noțiune fundamentală, împreună cu cea a scrupulelor, este noțiunea de frică, respect, venerație. Frica și respectul îl avem în fața anumitor fenomene ale naturii, în fața regelui, înaintea zeilor. Omul care a încălcat un tabu simte rușine. În Bantu, tabu se spune: *hlanipa* – „a fi rușine”. Sentimentul de rușine este pedeapsa pentru nerespectarea tabuului [18, p.178]. Autorul atenționează cercetătorii să aibă grijă să nu confunde interdicțiile religioase cu regulile simple de prudență [18, p.43].

În viziunea lui S.Freud, în înțelegerea tabuului de orice fel și origine este comun faptul că persoana care a încălcat un tabu devine ea însăși tabu prin capacitatea periculoasă de a-i ispiti pe alții să îi urmeze exemplul [5]. Orice exemplu molipsește să imiți. Pe fundalul constatărilor de mai sus, conștientizăm că interacțiunea dintre tabu și ritual este un subiect dificil de studiat, deoarece reprezintă o problemă globală ce vizează religia, societatea, politica, sănătatea etc. și

are o dimensiune socială și una culturală care îl înscrie în rândul temelor ce vizează domeniul ontologiei sociale, studiilor culturale, antropologiei etc.

Concluziile care se impun din cele expuse în Capitolul I, sunt următoarele:

1. Cunoștințele noastre despre procesele și evoluțiile în cadrul unei subculturi se bazează pe cercetarea privind dinamica subculturii. Subcultura, evidențiem noi, poate fi definită pornind de la anumite caracteristici sociale comune ce caracterizează un grup, precum: vârsta, ocupația, profesia, mediul de trai, religia, limba, înrudirea, etnia etc. Membrii unei subculturi formează o rețea de relații și situații sociale în cadrul căreia între participanți au loc legături strânse. Pentru o subkultură sunt importante funcțiile de integrare, comunicare, socializare, conservare, creare etc., ceea ce se evidențiază prin raporturile interumane, modul de comunicare, argou, valori și norme comune etc. Indivizii influențează subcultura și viceversa, subcultura influențează indivizii.
2. Definițiile *comportamentului ritual* pornesc de la diverse aspecte ce țin *de maniera în care și de motivul pentru care* oamenii ritualizează. Comportamentul ritual, menționăm intrasigent, trebuie analizat în funcție de contextul său real, adică în cadrul întregului spectru de moduri de acțiune caracteristic unei culturi date. El stimulează vitalitatea participanților și îi leagă unii de alții și ajută la menținerea coeziunii sociale.
3. Noțiunea de *ritual* nu păstrează aproape nimic din conceptul antropologic, atunci când se referă la stereotipuri de comportament profesional. În lucrare noi subliniem că ritualurile sunt reproduse mecanic în anumite profesii pentru maximalizarea eficienței muncii sau pentru protejarea imaginii profesiei, cum este cazul jurnaliștilor, profesorilor, celor din domeniul justiției, politică etc. În cadrul unei culturi sau subculturi, noul membru va accepta ritualul ca o necesitate pentru a se integra, pentru a evita să fie ridicol, pentru a evita pedeapsa în unele cazuri etc. Noul membru poate aprecia aceste ritualuri pozitiv sau negativ, dar, în final, să le asimileze și apoi să le propage, percepându-le ca o normalitate.
4. Elementele de natură filosofică, cum ar fi: valorile, normele, simbolurile, tabuurile, sunt parte componentă a comportamentului ritual. În baza teoriilor analizate și a investigațiilor efectuate, am accentuat că ritualurile facilitează inițierea, socializarea, transmiterea valorilor, normelor, tradițiilor grupului din care face parte un nou-venit. În cadrul subculturii, este important ca liderul să dea membrilor acesteia sentimentul că sunt importanți, să favorizeze coeziunea înaltă a membrilor grupului și dorința de afirmare. Domeniul filosofiei, antropologiei și sociologiei definește valorile ca fiind interioare individului, determinate social și induse de către norme, obiceiuri, ideologii etc. Valorile sunt relativ stabile în timp, lăuntrice ființei umane, determină opiniile și comportamentele indivizilor. Constituindu-se în sisteme de valori, ele determină alegerile oamenilor și modul de structurare a societății, a familiei, relațiilor sociale etc. Transpunerea în practică a valorilor oferă normele comunității respective. Omul, datorită valorilor și normelor, încearcă să promoveze schimbări pozitive.
5. Așadar, deosebim următoarele tipuri de tabuuri pe care le întâlnim, practic, în fiecare cultură tradițională și contemporană: tabuuri de trecere; tabuuri privind locuința; tabuuri

alimentare; tabuuri legate de sarcină și naștere; tabuuri care separă castele; tabuuri sexuale; tabuuri funerare; tabuuri temporare sau definitive de muncă etc. Comun pentru toate aceste tipuri de tabu sunt următoarele: indică interdicții, restricții; încălcarea lor este urmată de o pedeapsă; au menirea de a reglementa viața umană.

În capitolul doi: **Dimensiuni semnificative ale existenței umane în subcultura penitenciară**, subcapitolul unu: *Manifestări, cauze și efecte ale subculturii penitenciare*, argumentăm că natura antisocială a tradițiilor subculturii penitenciare constă în faptul că acestea mențin orientarea inițială a celor care le păstrează și transmit, de a continua un mod de viață amoral, parazit. Subcultura penitenciară încurajează așa forme de comportament ilegal, cum ar fi: extorcarea de bani, extorcarea de produse alimentare, formarea de fonduri de asistență financiară a infractorilor, organizarea jocurilor de noroc pentru a obține beneficii materiale și beneficii de altă natură, eschivarea de la muncă, umilirea celor care refuză să respecte normele informale etc. Pericolul tradițiilor și obiceiurilor rezultă din faptul că ele oferă comunității de „autorități” din instituțiile penitenciare teme pentru consolidarea influenței lor, confruntarea cu organele de drept și protejarea grupurilor de deținuți din straturile superioare de intervenții din exterior [31].

Concluzionăm cu referire la semnificația vieții în penitenciar următoarele: celulele din penitenciar degradante și insalubre, suprapopularea, umilirea personalității, justiția care își face lent treaba în cazul preveniților, absența accentului pus pe dezvoltare umană, mediu puternic coercitiv, forța reglementărilor informale, ce duc la o pierdere a interesului față de resocializare, față de normele general acceptate în societate. Subcultura penitenciară apare ca o reacție față de valorile și normele formale existente în mediul penitenciar.

Normele, sistemul de valori, comportamentul ritual, convingerile comune ale deținuților, folclorul și întâmplările care determină modul în care deținuții gândesc și acționează reprezintă elementele subculturii penitenciare. Subcultura penitenciară a condamnaților reprezintă un fenomen inevitabil, prin acceptarea acesteia, condamnații încearcă să găsească modalități de atenuare a condițiilor severe de detenție, de a-și găsi rostul său în mediul penitenciar.

În subcapitolul doi: *Subcultura în penitenciarele din Republica Moldova*, analiza timpului și spațiului în mediul penitenciar dezvăluie în profunzime specificul vieții deținuților, permite să realizăm o etnografie a vieții condamnaților, văzută din interior și exterior. Timpul ca noțiune are diferite înțelesuri în funcție de domeniu, în funcție de context. Filosofia definește timpul ca flux de evenimente neîntrerupt, ireversibil, care curge într-o singură direcție, dinspre trecut, prin prezent spre viitor. Timpul reflectă durata de existență a obiectelor și fenomenelor, simultaneitatea sau succesiunea lor. Omul simte scurgerea timpului, iar ireversibilitatea lui este dureroasă pentru el. Se disting mai multe tipuri de timp: timpul fizic, timpul biologic, timpul psihologic, timpul social, timpul istoric etc. Toate tipurile de timp sunt foarte importante pentru contextul dat al existenței umane – mediul penitenciar. *Timpul fizic* în penitenciar reprezintă măsurarea desfășurării temporale a detenției dintre două momente – încarcerare și eliberare. Timpul fizic structurează zilnic pe intervale exacte anumite activități, traiul deținuților. *Timpul*

biologic se referă la ceasul intern al organismului uman, bioritmul lui. Organismelor vii le este propriu ritmul circadian, care este un ceas intern ce controlează o varietate de procese biologice în organismele vii, printre care este ciclul somn-veghe, comportamentul alimentar, metabolismul, secreția unor hormoni. În situații de stres, în cazurile de instituționalizare a persoanelor, cazul deținuților, poate fi afectat acest ritm care are drept consecință tulburări de somn: insomnie sau somnolență excesivă, probleme hormonale etc. *Timpul psihologic* reprezintă trăirile subiective, evenimentele sufletești, ritmul în care trece timpul pentru deținut în funcție de experiența pe care o are în penitenciar, în funcție de felul său de a fi. *Timpul social* este reprezentat de amploarea și ritmurile progresului structurilor sociale și culturale obiective, este timpul în contextul societății. Timpul apare în cadrul unui raport extrem de important, cum ar fi oamenii – lucrurile, evenimentele. În penitenciar, acest raport este dintre deținut și obiectele pe care le deține sau de care se folosește, evenimentele la care participă sau le ignoră, activitățile care îl resocializează pentru revenirea în societate sau îl inițiază în lumea criminală etc.

În penitenciar, timpul începe să se scurgă din momentul ajungerii în detenție, urmează respectarea orarului bine stabilit de către instituție. Intrarea în penitenciar este începutul numărării inverse pentru fiecare dintre cei care ajung aici. Persoanele încarcerate pentru prima dată cât și cele încarcerate repetat sunt afectate emoțional. Bruno Ștefan consideră că timpul petrecut în închisoare poate fi văzut ca purtător și distrugător de valori. „Această ambiguitate temporală reflectă ambiguitatea unei instituții care deteriorează normalitatea, instituind, totodată, o altă ordine socială, care închide ușa unei lumi, deschizând-o simultan către o alta” [3, p.30].

Studiul dat ne-a oferit o experiență deosebită, argumentată prin oportunitatea de a observa o lume la care au acces doar puțini. De asemenea, rezumăm că am avut posibilitatea să cunoaștem persoane care aparțin unor lumi diferite, deținuții și angajații din penitenciare, dar care, așa cum o spun și unii și alții, în același loc își ispășesc pedeapsa. Detenția constituie o etapă din viața deținuților ce trebuie folosită cât mai eficient în scopul recuperării sociale a acestora. Or, resocializarea trebuie să înceapă din momentul încarcerării și să continue întreaga perioadă a detenției. În acest sens, considerăm că sunt necesare programe derulate de specialiști în domeniul filosofiei, psihologiei, asistenței sociale, pedagogiei etc. și sprijin din partea administrației penitenciarului prin alocarea de timp și spațiu adecvat pentru aceste activități.

În subcapitolul trei: *Riturile de trecere în penitenciarul pentru minori nr. 10 Goian. Studiu de caz*, în prima parte a cercetării, unul din obiectivele propuse a constat în analiza specificului relațiilor dintre deținuții minori de la penitenciarul nr.10 Goian, luând ca punct de pornire riturile de trecere existente și performate de către ei. Ne-am propus să înțelegem condiția tinerilor în acest mediu, cât și posibilitățile de reintegrare socială. Un alt obiectiv al acestei cercetări a fost de a trasa direcții care ar permite diminuarea influenței subculturii penitenciare asupra minorilor aflați în detenție. Subiectul riturilor de trecere a fost pentru noi o provocare, deoarece terenul cercetării urma să fie realizat, pentru prima dată, într-un penitenciar.

Evident este faptul că integrarea tinerilor în mediul penitenciar este suportată cu greu. Minorii se confruntă cu anumite stări emoționale dificile, ca: tristețea, sentimentele de

insecuritate, agresivitate, se simt abandonați. Toate aceste stări sunt cauzate de absența libertății cu care trebuie să se obișnuiască; absența celor dragi; sentimentul de culpabilitate în legătură cu cele săvârșite. Lipsa abilităților de management al emoțiilor face ca minorii să adopte metode agresive de exprimare a emoțiilor.

În viziunea noastră, sunt predispuși recidivei cei din categoria superioară, normele informale le interzic să lucreze în penitenciar (în bucătărie, de exemplu) și dacă acești minori la eliberare vor ține cont de aceste reguli, la un moment dat vor trebui să își caute surse de existență și atunci este, mult probabil, să apuce pe calea infracționalității. Minorii apreciază ca fiind bune relațiile cu cei din administrație, angajați și profesori. Ei afirmă că se depune mult efort pentru a le oferi activități, profesii utile la ieșirea din penitenciar. Aceasta este una dintre manifestările ritualurilor de intensificare, ce are ca scop promovarea imaginii pozitive a penitenciarului. A vorbi despre viața din penitenciar este categoric interzis conform normelor informale, în așa caz, sau nimic, sau doar de bine.

Angajații consideră că se face mult pentru acești tineri: zona de locuit adaptată; ateliere de studii în care se desfășoară cursurile de formare profesională pentru meseriile de bucătar, frizer; desfășurarea diverselor activități în vederea îmbunătățirii procesului de reeducare al minorilor. Se depune efort pentru a schimba situația ce ține de straturile sociale existente în penitenciar, tatuajele sunt interzise, se insistă ca argoul învățat în alte penitenciare să nu fie folosit.

În rezultatul cercetărilor de teren, formulăm următoarele concluzii *la capitolul 2*:

1. Subcultura penitenciară are o istorie vastă până la venirea indivizilor în instituție; ea rămâne și după plecarea lor. Subcultura penitenciară se manifestă prin următoarele elemente: simboluri (cuvinte, gesturi, obiecte cu anumite semnificații), lideri (persoane care reprezintă modele pentru ceilalți), comportament ritual (prima comunicare cu colegii deținuți, degradarea deținuților nedemni etc.) și valori (elemente cu rol important în formarea normelor informale și stratificării specifice). În situația în care cineva își propune să diminueze influența subculturii, ea rezistă în fața încercărilor respective deoarece este profund impregnată în mentalitatea umană.
2. Deținuții sunt divizați în categorii informale, care diferă în funcție de privilegiile deținute în penitenciar. Această stratificare, din start, face existența deținuților să se bazeze pe relații de conflict. Ispășirea pedepsei se transformă pentru categoriile neprivilegiate într-un stres permanent, însoțit de ostilitate, de sentimente de inferioritate etc. Deținuții se supun normelor informale, adoptând gesturi, ținută, expresii, roluri din teama de sancțiuni, ajungându-se la „penitenciarizarea comportamentelor”, la *homo carceralus* [3, p.38].
3. Prin socializare, subcultura penitenciară este indusă unui nou venit care va interioriza valorile dominante ale acesteia. Deținutul, în scurt timp, va cunoaște ce este și ce nu este permis. Socializarea este realizată prin intermediul ritualurilor și tabuurilor existente în penitenciar, care permit adaptarea la mediul penitenciar, permit trecerea de la un status la altul etc. Menționăm că subcultura penitenciară, gestionarea defectuoasă a spațiului, profilul persoanelor în detenție, infracțiunea ca criteriu comun, imposibilitatea angajaților de a

gestiona eficient numărul mare de persoane, permit perpetuarea unor tradiții, norme, valori, ierarhii, a unui anumit argou etc. Subcultura penitenciară este rezistentă la schimbare, de aceea sunt necesare strategii la nivelul instituțiilor penitenciare, respectiv, aplicarea lor pentru o perioadă îndelungată. Reducerea relațiilor negative dintre straturile informale poate fi realizată prin schimbarea orientării valorice a celor care ispășesc pedeapsa.

4. De asemenea, am constatat și dorim să evidențiem că, comunitatea deținuților minori posedă un sistem propriu de valori și că este divizată în straturi informale, iar trecerea de la un statut la altul a tânărului este marcată de rituri. Studiul efectuat ne-a permis să concluzionăm că riturile de trecere îndeplinesc aici o funcție socială majoră: întrețin sentimentul de apartenență la grup, dau sens activităților și grupurilor existente în penitenciar, permit o adaptare mai ușoară a tânărului deținut. Prin ritul de agregare, care este o fază a ritului de trecere, minorul este integrat în comunitate, înțelege necesitatea respectării ierarhiei deja stabilite și participă ulterior la inițierea noi-veniților. Deținuții minori își duc existența într-un spațiu claustrat care își lasă adânc amprenta asupra comportamentului uman.
5. O concluzie la fel de semnificativă, conform mărturiilor deținuților minori, dar și angajaților din penitenciarul nr. 10 Goian, că grupul de deținuți este împărțit, în câteva categorii. Astfel, se cunosc cei numiți *blatnîie*, ei sunt caracterizați ca fiind grupul care ia decizii privind comunitatea lor. Tot din acest grup fac parte persoanele numite *smotreașii*. Rolul acestora este de a controla și monitoriza ordinea în grupul de condamnați. Celălalt grup de condamnați îl reprezintă grupul *neputiovîie*. Membrii respectivului grup sunt inferiori primului, ei manifestă dorința de a-și reduce perioada de detenție, iar pentru asta se încadrează în activitățile de muncă în penitenciar. Un alt strat îl reprezintă *obijenîie*, strat inferior, impus de către cei din categoria *blatnîie* să facă curat în penitenciar, să spele hainele celorlalți etc. Aceștia sunt tinerii cărora nimeni nu le întinde mâna pentru salut, nimeni nu se atinge de lucrurile lor. Sunt un fel de *paria*, obligați să se țină la o parte de ceilalți, pentru a nu-i impurifica.
6. De menționat că relațiile dintre minori se bazează pe respectul normelor informale acceptate de membrii grupului dat. Aceste norme oferă elemente ale inițierii, care marchează intrarea și acceptarea minorului în grupul social. Respondenții au relatat că în cadrul discuțiilor de grup sunt explicate normele informale și conduita viitoare a condamnatului nou-venit în penitenciar. În timpul acestor discuții, care, prin esență, sunt rituri, are loc inițierea minorului. Înainte de a ajunge în penitenciarul nr. 10 Goian, acești adolescenți însușesc o parte din subcultura criminală în izolatoarele de urmărire penală în care au fost închiși până la pronunțarea sentinței.

În capitolul trei a lucrării: **Necesitatea reformării și umanizării instituțiilor penitenciare din Republica Moldova: strategii și perspective**, subcapitolul *Posibilități de diminuare a fenomenului subculturii în mediul penitenciar*, argumentăm că o piedică în resocializarea cu succes a deținuților, în opinia noastră, o reprezintă subcultura penitenciară. Persoana, ajungând în penitenciar, înțelege că aici este o comunitate cu o organizare informală bine conturată, cu norme și valori proprii, diferite de cele general acceptate. Individul este nevoit să se adapteze la

noul mediu prin acceptarea acestor norme, valori și forme de interacțiune socială, deoarece un pas făcut greșit poate să înrăutățească viața sa în penitenciar. De asemenea, vom sublinia faptul că, din start, apare contradicția alimentată, pe de o parte, de subcultura penitenciară și, pe de altă parte, de normele formale promovate de administrație, programele educative aplicate. În aceste condiții, persoana renunță la normele și valorile general acceptate și le interiorizează pe cele din mediul penitenciar, iar la eliberare poate manifesta un comportament post-penitenciar ilegal.

De asemenea, am atestat că în diverse cercetări se afirmă că activitățile ce își propun diminuarea influenței subculturii penitenciare sunt însoțite de: stres, frustrare, nesiguranță, conflicte interpersonale și intra-personale, impact asupra capacității de muncă a angajaților etc. Succesul în minimalizarea influenței subculturii penitenciare necesită atât sporirea profesionalismului angajaților din penitenciare, cât și pregătirea psihologică temeinică a lor, care presupune: dezvoltarea controlului psihoemoțional, controlul stresului, familiarizarea cu metodele și tehnicile de relaxare psihologică, dezvoltarea abilităților de comunicare, întărirea motivației, voinței. Fără de toate acestea, considerăm că pot apărea grave consecințe pentru deținuți și angajați. Pregătirea juridică și psihologică a angajaților trebuie să fie una continuă, iar principiile care îi vor ghida: al profesionalismului, onestității, imparțialității, corectitudinii, sincerității, obiectivității etc.

Administrația Națională a Penitenciarelor ar trebui să eficientizeze parteneriate cu organizațiile neguvernamentale, care au ca scop relații de cooperare în vederea unui beneficiu comun, de a soluționa problemele ce afectează societatea, în cazul dat, problema diminuării influenței subculturii penitenciare și resocializării cu succes a deținuților etc. Suntem ferm convinși că în avantajul tuturor este efortul de a reîntoarce societății: cetățeni pregătiți de viața în comunitate; cetățeni care se vor putea angaja în câmpul muncii pentru că au însușit în penitenciar o meserie; cetățeni sănătoși din punct de vedere fizic și emoțional, care nu vor constitui un pericol pentru cei din comunitate, societate.

În subcapitolul doi: *Aspecte ale reformării sistemului penitenciar și ale umanizării detenției*, este menționată o constatare a cercetătorilor, preocupați de cotidianul din mediul penitenciar, este că fiind instituții de exercitare a controlului pedepsei, ele reprezintă, în primul rând, prejudicierea societății și nu a victimei. Rolul principal al penitenciarului din perspectivă socială este de a anihila pentru o perioadă de timp elementele ce pot afecta stabilitatea și ordinea în societate. Conform lui L.Rotariu „Neutralizarea este posibilă prin slăbirea legăturilor sociale stabilite anterior, prin decăderea rolurilor sociale anterior formate, prin trasarea unui rol generalizat: acela de a fi deținut, prin incapacitatea individului pedepsit de a decide asupra propriului corp și prin privarea spațiului intim” [25, p.240]. Drept consecință, penitenciarele, în loc să returneze societății persoane resocializate care să se integreze ușor în societate, persoane care au conștientizat pedeapsa și au urmat corectarea, reîntorc societății indivizi mai greu de tratat decât fuseseră când au intrat în penitenciar. Închisorile sunt adevărate „pagube penologice” [3, p.26]. Aprecierea dată de către cercetătorul Ștefan Bruno reflectă și poziția noastră în acest sens, constatare pe care o putem face în urma realizării interviurilor cu deținuți eliberați din penitenciar, care întâlnesc mari dificultăți de a se reintegra în societate.

Cercetările de teren, realizate în cadrul prezentei teze de doctor, confirmă existența supraaglomerării în instituțiile penitenciare din Republica Moldova. Astfel, considerăm că este necesar ca Administrația Națională a Penitenciarelor să ia în calcul aceste efecte ale suprapopulării penitenciarelor. Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante recomandă ca fiecare deținut să dispună de cel puțin 4 m² de spațiu personal în celule destinate cazării multiple. În prezent, Curtea Europeană a Drepturilor Omului insistă asupra asigurării unui spațiu minim de 3 m² pentru fiecare deținut pentru a respecta prevederile articolului 3)” [20, p.27]. Una dintre soluții pare a fi construcția, amenajarea de noi spații de detenție, însă, considerăm că este mai corect, în aceste circumstanțe, de revăzut fluxul de persoane condamnate.

În concluzie putem afirma că vulnerabilitatea deținuților constă în faptul că ei sunt condamnați la ispășirea pedepsei în instituțiile penitenciare. Această vulnerabilitate este și mai acută atunci când sunt: 1. relații neetice, nestatutare a angajaților care manifestă oricare tip de violență față de deținuți; 2. relații dușmănoase, agresive dintre deținut-deținut, care au ca fundament normele informale ale subculturii condamnaților. Angajații, administrația penitenciarelor trebuie să prevină astfel de relații, oferind protecție adecvată celor care sunt în custodia statului – deținuții.

În subcapitolul trei: *Modalități de resocializare a persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova*, analizăm diverse aspecte ale procesului de resocializare. Strategiile resocializării, bineînțeles, trebuie să pornească de la înțelegerea misiunii, viziunii și valorilor instituțiilor penitenciare, elemente care oferă o bază solidă pentru deciziile privind resocializarea, rezultatul căreia este adaptarea individului la viața în societate. Elementele strategiei de resocializare sunt expuse în diverse lucrări de specialitate care se referă la mediul penitenciar. În acest context, vom preciza că programele clasice de resocializare a deținuților conțin:

Instruire generală și formare vocațională – în penitenciare (penitenciarul pentru minori nr. 10 Goian, penitenciarul pentru femei nr.7 Rusca și alte penitenciare) sunt organizate clase gimnaziale, dar și cursuri pentru însușirea diverselor meserii: frizer, bucătar, cizmar, lăcătuș auto, tencuitor. Clasele de instruire generală sunt afiliate instituției gimnaziale din apropierea penitenciarelor. Printre obiectivele instruirii generale evidențiem asigurarea accesului la o instruire calitativă, prin crearea condițiilor adecvate pentru persoanele deținute. Meseria însușită, instruirea generală în mediul penitenciar va permite ca persoana la eliberare să găsească un loc de muncă mai ușor și să se reintegreze cu succes în societate.

Consiliere psihologică, filosofică și alte tipuri de consiliere – scopul acestora este de a contribui la funcționarea psihologică, emoțională, socială optimă a deținutului. Consilierea trebuie să fie realizată în funcție de personalitatea deținutului. Deținutul trebuie condus spre a gândi pozitiv, spre a crede în posibilitatea schimbării în bine. Este important pentru condamnat să se implice în programele fixate de profesioniști ca parte a planului individual de executare a pedepsei, să depună efort pentru a depăși stările de disconfort, să își modifice comportamentele indezirabile social, să adopte un stil de viață sănătos etc. Diferite tipuri de consiliere în

penitenciar sunt utile doar atunci când deținuții sunt motivați să apeleze la ele. Beneficiile consilierii: stare emoțională mai bună, conturare pozitivă a imaginii de sine, gestionare mai eficientă a situațiilor, probleme de relaționare minimalizate etc. Consilierea este indicată atunci când persoana vrea să fie ascultată, sprijinită, ajutată; când are nevoie de părerea și susținerea specialiștilor în diverse probleme.

Educație socială – scopul educației este de a dezvolta personalitatea; de a responsabiliza în mod social persoana; de a forma unele deprinderi în domenii, cum ar fi: desen, muzică, dans, sport; de a încuraja lectura; de a stimula activitățile de muncă; de a valorifica în scopul reeducării serviciile de tip religios etc. Este important ca deținuții să înțeleagă valoarea lor personală în societate, să conștientizeze responsabilitatea lor față de sine și față de ceilalți. Activitățile ce țin de educația socială vor încuraja cooperarea pentru realizarea diverselor activități în penitenciar, asumarea unor valori și norme sociale, civice general acceptate etc.

Tratament pentru consum de substanțe narcotice, alcool – programele date sunt adresate persoanelor dependente de alcool sau diverse tipuri de substanțe narcotice. Ele reprezintă o totalitate de măsuri sociale de prevenire, control, educație, tratament. Programele date își propun reabilitarea persoanelor din punct de vedere fizic, psihologic. Scopul acestor măsuri trebuie să fie reducerea numărului consumatorilor și reducerea daunelor cauzate de alcool, droguri asupra vieții deținutului.

Resocializarea, cu toate componentele analizate mai sus, trebuie să pună accentul pe prevenția comportamentelor de risc, pe adaptarea socială etc. La fel, importantă este pregătirea în domenii, precum: psihologia, asistența socială, sociologia, antropologia, criminologia etc. a specialiștilor care activează în penitenciare. Dacă avem o singură persoană responsabilă de aceste programe, este dificil de atins scopul resocializării. Considerăm că această sarcină ar trebui să stea în fața unei echipe multidisciplinare.

În *Concluzii la capitolul 3* afirmăm că analiza detaliată a posibilităților de diminuare a fenomenului subculturii în mediul penitenciar, a aspectelor reformării sistemului penitenciar, a căilor umanizării detenției, a modalităților de resocializare a persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova ne permite să facem următoarele concluzii:

1. Detenția este, fără îndoială, o perioadă dificilă pentru cei care trec prin experiența lipsirii de libertate. Analiza interviurilor, realizate în cadrul cercetării, indică faptul că modul de a gândi al deținuților, modul de a aprecia realitatea de către aceștia, reflectă, deseori, subcultura penitenciară și mai puțin punctul de vedere personal. Deținuții afirmă că în spațiul din penitenciar nu pot acționa diferit de colegii lor. În cadrul capitolului dat am demonstrat că, pentru a minimaliza influența subculturii penitenciare, este necesar de pus accent pe resocializarea deținuților.
2. Activitățile de resocializare trebuie să pornească de la analiza și aprecierea personalității celor care sunt în custodia statului, a relației lor cu lumea criminală, a atitudinii față de pedeapsă etc. Această evaluare trebuie să fie realizată pe întreaga durată a detenției. Cunoscând gradul de implicare al deținutului în activitățile de muncă, atitudinea lui față de angajați, relația cu

- ceilalți condamnați – responsabilii de resocializare pot planifica activități prin care să diminueze influența subculturii penitenciare asupra condamnatului.
3. În urma cercetărilor de teren realizate, scoatem în evidență faptul că strategiile de reformare ale sistemului penitenciar își propun obiective importante, dar în penitenciare, cu excepția penitenciarului nr.10 Goian și penitenciarul nr.7 Rusca, s-a reușit să se facă foarte puțin în vederea schimbării vieții deținuților. Comportamentul angajaților trebuie să fie unul uman și efortul de a resocializa deținuții – unul real, dar nu formal. Angajații penitenciarelor trebuie să depună un efort mai intens pentru a schimba condamnații pozitiv din punct de vedere fizic, moral și emoțional.
 4. Angajații Administrației Naționale a Penitenciarelor beneficiază de instruiți care vizează dezvoltarea și aplicarea programelor de schimbare de comportament, accentul fiind pus pe tehnica gestionării furiei (reducerea violenței), interviul motivațional, implementarea remediilor pentru soluționarea condițiilor de detenție în Republica Moldova etc. Rezultatele așteptate de societate în urma acestor instruiți sunt următoarele: reducerea comportamentului violent în penitenciar, însușirea abilităților pro-sociale pentru o reintegrare cu succes, prevenirea recidivei etc.
 5. Considerăm că în penitenciare, cel mai potrivit ar fi derularea programelor care ar contribui la prevenirea comportamentului infracțional. Menționăm că aceste programe trebuie să permită conștientizarea celor comise și urmarea pașilor concreți spre schimbare. De asemenea, să ofere înțelegerea valorii de om, dar și a schimbării prin interiorizarea normelor și valorilor general acceptate de societate. Aceste programe trebuie să fie individualizate, deoarece deținuții, crima comisă și motivele crimei sunt diferite, iar o abordare standard nu este eficientă. Programele de tratament să-și propună drept scop ajutor condamnaților să depășească situațiile de criză, să își formeze o nouă viziune de viață care să îi ajute să se reintegreze în societate.
 6. Am constatat că resocializarea deținuților este realizată cu dificultate din cauza dominării în instituțiile penitenciare a subculturii specifice acestui spațiu. În cadrul cercetării, semnalăm că diminuarea influenței subculturii va oferi posibilitatea de a resocializa deținuții care nu își doresc nici o legătură cu cei care sunt parte a lumii criminale, cei ce impun acest stil de viață, acest set de valori, acest fel de a vedea lumea.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică primordială, soluționată în lucrare, rezidă în fundamentarea temeinic argumentată teoretic și practic a raportului ritualului și tabuului cu subcultura penitenciară, fapt care a permis determinarea barierelor existente în resocializarea deținuților, în vederea reînțoarcerii lor în societate ca persoane care ușor se vor adapta la normele și valorile societății. De asemenea, determinarea strategiilor eficiente de reformare și umanizare a instituțiilor penitenciare, umanismul fiind un principiu important al detenției.

Studierea literaturii de specialitate și cercetările calitative de teren efectuate ne-au permis să formulăm următoarele **concluzii generale**:

1. În procesul abordării subiectelor temei investigate a fost stabilit sensul specific al unor noțiuni în noul context al cercetării interdisciplinare filosofico-antropologice. Astfel, concluzionăm că subcultura reprezintă o tendință de manifestare subiacentă a unei culturi elementare care propune o totalitate de simboluri, norme, valori, mod de viață, diferite de cele ale culturii dominante, adică adițional acesteia, uneori chiar în contradicție cu ea. Sub impactul subculturii se formează percepția de sine și a lumii din jur, reprezentarea timpului și a spațiului, comportamentele rituale și tabuurile, viziunea privind educația, atitudinea față de muncă, înțelegerea libertății, modalitatea de comunicare etc.
2. Subcultura poate fi concepută ca metodă de a te conduce în viață, ea influențează modul în care reprezentanții ei iau decizii. Membrii unei subculturi se evidențiază prin comportament ritual, raporturi interumane, valori, norme, argou – diferite de cele ale altor subculturi. Cele mai evidente procese care au loc în cadrul subculturii sunt: socializarea, interiorizarea și comunicarea. În funcție de ele, putem înțelege în profunzime realitatea subculturală respectivă. Grupurile subculturale, menționăm noi în lucrare, reprezintă conjuncturi în care se practică ritualurile ca mijloc de asigurare a stabilității respectivei structuri sociale. Membrii grupului acceptă ritualul ca necesitate pentru a se integra și a-i integra pe nou-veniți.
3. Tabuurile reglementează desfășurarea vieții; la originea lor au stat interdicțiile legate de superstiții. Fiind de ordin ontologic, tabuurile se găsesc în toate domeniile coexistenței umane, în toate culturile și în toate subculturile. Ele se referă la comportamente, acțiuni, obiecte etc. Funcțiile tabuului, concluzionăm noi, constau în a proteja persoanele din comunitate, de a reglementa comportamentul lor, de a prezice comportamentul uman în diferite situații, ceea ce ajută la asigurarea ordinii în societate, în comunitate.
4. Elementele subculturii penitenciare, precum comportamentul ritualul și tabuul, sunt strâns legate de celelalte elemente ale ei – normele informale, tradițiile, argoul, tatuajele, folclorul etc. Toate acestea sunt semnificative pentru existența umană, oferă un fundament pentru adoptarea unui stil de viață specific comunității de deținuți. Încarcerarea persoanei este urmată de familiarizarea ei cu „valorile” lumii penitenciare, lumii criminale. Subcultura penitenciară contribuie la o desocializare constantă a individului. Procesul prin care deținutul nou-venit învață modele comportamentale, valori, norme specifice subculturii penitenciare reprezintă socializare negativă. Ipoteza aceasta este susținută de datele colectate de către noi în cadrul cercetării realizate. Învățând ce este permis și ce este interzis în comunitatea deținuților, persoana se integrează în comunitatea dată. Astfel, fără un program riguros de resocializare, riscăm să revină în societate persoane care greu se reintegrează sau manifestă același comportament deviant.
5. Resocializarea deținuților trebuie să aibă drept obiectiv rezultate pe termen lung în ce privește abandonarea modului de viață bazat pe încălcarea legii. În procesul de schimbare

pozitivă a persoanei este necesar de a diminua stigmatul de deținut, de persoană care a încălcat legea. Procesul de resocializare este rezultatul unei intervenții planificate ce vizează schimbarea comportamentului, abilităților, atitudinilor și valorilor. Penitenciarul, în care activitățile vor fi axate pe valoarea personalității deținutului, va putea contribui la dezvoltarea atitudinilor pozitive ale deținuților cu privire la societate și normele ei – astfel vedem noi soluționarea acestei probleme științifice importante.

6. Ipoteza particulară formulată, care se referă la faptul că resocializarea deținuților, în majoritatea cazurilor, prezintă un insucces deoarece nu sunt implementate reforme eficiente în sistemul penitenciar și nu este umanizată detenția este confirmată. Condiții favorabile resocializării sunt în penitenciarul nr. 10 Goian pentru deținuții minori și în penitenciarul nr. 7 Rusca pentru femeile deținute. În aceste două instituții resursele, posibilitățile de a resocializa cu succes persoanele deținute sunt mai mari decât în celelalte penitenciare.
7. În strategiile de reformare și umanizare a instituțiilor penitenciare este indicat că printre valorile angajaților din penitenciar sunt următoarele: respectarea drepturilor persoanelor deținute, examinarea propriului comportament pentru a evita reacțiile stereotipe, diminuarea efectelor negative ale privării de libertate, nediscriminarea deținuților și altele. În baza teoriilor analizate și investigațiilor efectuate, concluzionăm că dacă angajații ar asigura în penitenciar respectarea acestor valori, adică ar crea un climat ce respectă drepturile și demnitatea umană, ar aplica măsurile privative de libertate într-un mod individualizat, ar pregăti mai eficient deținuții către eliberare, atunci ar fi diminuată influența subculturii penitenciare, iar persoanele revenite în societate s-ar reintegra mult mai ușor.
8. Contribuția personală constă în evaluarea specificului relațiilor existente în subcultura persoanelor care își ispășesc pedeapsa în instituțiile penitenciare. În special, aceasta a fost realizată în subcapitolele 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3 și rezidă în următoarele:
 - Divizarea condamnaților în straturi informale este bazată pe criterii natural-fiziologice, social-psihologice și subculturale. Cei puternici fizic, cei cu susținere financiară și cei cu infracțiuni considerate acceptabile, din punctul de vedere al deținuților, se află în vârful ierarhiei, ceilalți se situează în partea de jos a acestei ierarhii. Există o relație strânsă între generațiile de infractori care se bazează pe normele informale, aparținând subculturii criminale.
 - Tradițiile și obiceiurile subculturii sunt perpetuate de persoanele din lumea criminală din interiorul și exteriorul penitenciarului. Normele informale, tatuajele, porecelele, folclorul, jocurile de noroc etc., sunt elemente ale subculturii cu un efect desocializator asupra personalității tuturor deținuților.
 - Reformarea și umanizarea sistemului penitenciar este realizată cu pași foarte mici, iar drept consecință, activitățile de tratament, de resocializare a deținuților nu sunt realizate la parametrii care ar trebui să fie, ceea ce lasă loc relațiilor nestatutare între angajați și deținuți, între cei din administrațiile penitenciarelor și liderii subculturii penitenciare.

- Tortura, tratamentul inuman și tratamentul degradant sunt printre cauzele automutilării și sinuciderii. Exemplu în acest sens sunt cazurile făcute publice, însă sunt situații despre care opinia publică nu va afla, asta pentru că dezvăluirile făcute de deținuți nu sunt luate drept obiective, decât dacă sunt deținuți „politici”, care au reușit să fie eliberați din detenție sau au reușit să facă careva declarații publice (cazul Davitean, Platon, Petic etc.)
- Reintegrarea reușită în societate a persoanelor eliberate din detenție depinde de implicarea instituțiilor din comunitate, fiecare cu suportul pe care îl poate oferi, iar susținerea poate ține de îmbunătățirea relațiilor cu familia, continuarea studiilor, obținerea unui loc de trai, obținerea unui loc de muncă, servicii de sănătate etc.

În baza rezultatelor obținute, înaintăm următoarele **recomandări**:

1. Calificarea și recalificarea persoanelor deținute, pe toată durata executării pedepsei, pentru a-și putea forma și dezvolta abilități de muncă. Calificările obținute (lăcătuș, tencuitor, tâmplar etc.) vor permite implicarea în diferite munci, atât pe timpul executării pedepsei, cât și după eliberare. Recomandăm încurajarea deținuților să urmeze programele oferite în vederea resocializării, cum ar fi: consiliere psihologică, servicii de sănătate mintală, tratament pentru renunțarea la droguri, programele pentru persoane infectate cu HIV etc.
2. Informarea permanentă a persoanelor din locurile de detenție despre drepturile și responsabilitățile lor în vederea asumării lor. Totodată, este necesară informarea privind centrele social-regionale ce îi pot susține la eliberarea din detenție, privind serviciile de sănătate la care pot avea acces, privind locurile de muncă unde s-ar putea angaja. Responsabili de aceste activități trebuie să fie angajații penitenciarelor, specialiștii din domeniul probațiunii, angajații Subdiviziunilor Teritoriale pentru Ocuparea Forței de Muncă, medicii, voluntarii din ONG-uri etc.
3. Separarea condamnaților în celule trebuie să fie în funcție de: personalitatea condamnatului, gravitatea infracțiunii comise, termenul stabilit pentru pedeapsă, faptul dacă a executat sau n-a executat anterior o pedeapsă privativă de libertate. Nu este recomandabil ca în aceeași celulă să fie un deținut recidivist și un condamnat la prima detenție sau persoane cu profil psihologic incompatibil etc.
4. Conștientizarea de către angajați că reintegrarea socială a persoanelor, care au fost condamnate penal, poate fi realizată prin cultivarea încrederii în sine; prin menținerea legăturii cu familia, rudele; prin încurajarea intereselor prosoziale, cum ar fi: munca, alfabetizarea, instruirea profesională, educația etc. Conștientizarea faptului că încarcerarea deținuților trebuie să aibă ca obiectiv resocializarea deținuților, realizată în cel mai eficient mod din prima zi de încarcerare.
5. Implicarea deținuților în elaborarea conținutului activităților social-culturale desfășurate în penitenciar, ceea ce îi va face să se simtă incluși și responsabili de participare. Diversificarea activităților instructiv-educative, culturale, sportive la care deținuții pot lua parte. Organizarea discuțiilor cu deținuții privind bolile sexual transmisibile, privind HIV/SIDA, hepatita, modalități de protecție a sănătății, modul sănătos de viață etc. Angajații să rezolve,

- în limita competențelor, problemele deținuților, chiar dacă ele par neînsemnate. Să încurajeze relațiile pozitive cu angajații din instituțiile penitenciare și cu colegii.
6. Soluționarea problemei supraaglomerării; asigurarea deținuților cu acel minim de spațiu necesar, dar și minim de obiecte personale pentru un trai decent în instituțiile penitenciare; transformarea dormitoarelor cu număr mare de deținuți în celule de maximum 5-6 deținuți. Drept rezultat vom obține diminuarea influenței negative a subculturii penitenciare asupra deținuților.
 7. Instruirea angajaților cu privire la drepturile deținuților, precum dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus la tortură, tratamente inumane sau tratamente degradante etc. Cercetarea imediată și imparțială a acuzațiilor de tortură, tratamente inumane sau degradante, cu respectarea confidențialității. Încurajarea continuă a angajaților să comunice eficient, deschis și nediscriminatoriu cu deținuții.
 8. Suplimentarea postului de psiholog și asistent social, astfel încât toți deținuții să aibă acces la consiliere individuală și soluționarea problemelor cu care se confruntă. Oferirea unor ghiduri, manuale reactualizate, în care să fie prezente repere pentru activitatea profesioniștilor din domeniul psihologiei, asistenței sociale, educației, implicați în lucrul cu deținuții.
 9. Crearea unui cadru juridic și instituțional care ar permite ca deținuții minori să nu fie încarcerați în izolatoarele de urmărire penală, unde este posibilă comunicarea cu deținuții adulți, de la care învață elemente ale subculturii penitenciare. Este necesară o atenție sporită privind domeniul delincvenței juvenile prin monitorizarea situației la moment și punerea la dispoziție a serviciilor pentru copiii aflați în dificultate.
 10. Practicarea perfecționării continue în domeniul justiției juvenile a angajaților, pentru a putea realiza eficient activități de resocializare a deținuților minori, respectând prevederile din domeniul protecției copilului. Persoanele care asigură desfășurarea programelor trebuie să aibă o pregătire profundă, iar resursele materiale puse la dispoziția lor să fie suficiente.
 11. Instruirea continuă a consilierilor de probațiune privind lucrul eficient cu deținuții și persoanele eliberate din detenție. Specialiștii din domeniul probațiunii să lucreze cu deținuții nu doar cu jumătate de an înainte de eliberare a deținutului, dar să fie implicați de rând cu psihologii, asistenții sociali, juriștii din penitenciar etc. de la prima zi de încarcerare a persoanei.
 12. Organizarea campaniilor sociale de către Ministerul Justiției, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Culturii, ONG-uri, APL-uri, biserică etc., care ar avea drept scop prevenirea criminalității în societate. Sensibilizarea comunităților privind fenomenul delincvenței prin oferirea unor recomandări care ar duce la prevenirea faptelor antisociale.
 13. Organizarea de training-uri pentru jurnaliști, cu referire la principiile eticii profesionale privind: reflectarea cazurilor de comitere a crimelor de către minorii aflați în conflict cu legea; copii martori ai unor crime; persoane suspectate. Realizarea emisiunilor în care să fie

reflectate cazurile de succes de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Informarea populației privind riscurile la care sunt supuse persoanele eliberate din detenție în cazurile de stigmatizare, discriminare și a faptului că neacceptarea în societate, neangajarea în câmpul muncii, discriminarea în orice domeniu duce la recidiva persoanei delincvente, duce la probleme noi și profunde în societate.

14. Consolidarea colaborării dintre autoritățile publice, mediul academic, organizațiile societății civile în scopul realizării cercetărilor cu persoane deținute sau eliberate din detenție, în vederea înțelegerii modului de viață, strategiilor de resocializare, modalităților de reintegrare etc. Echipele de cercetători pot fi din diferite domenii pentru a putea studia holistic problemele formulate. Concluziile și recomandările cercetărilor vor putea fi aplicate în scopul îmbunătățirii situației în aceste domenii.
15. Elaborarea proiectelor ce vor include activități de consiliere filosofică a deținuților. Fiecare om are nevoie de a se descoperi pe sine prin introspecție, pornind de la teme relevante pentru el, iar majoritatea deținuților resimt necesitatea unui astfel de suport, venit de la specialiștii din afara penitenciarului. De consiliere filosofică, de asemenea, au nevoie și angajații din penitenciar; în cadrul ei se pot forma abilități care permit identificarea și eliminarea conștientă a prejudecăților față de cei pe care îi au în custodie – acesta va fi un pas major în activitatea lor profesională.
16. Stabilirea noilor direcții de cercetare în colaborare cu Ministerul Justiției, ONG-uri, Administrația Națională a Penitenciarelor, instituția Ombudsmanului, ce ar avea ca grup țintă deținuții și persoanele eliberate din detenție. Temele de cercetare pe care le propunem sunt cele privind: condiția umană a grupurilor vulnerabile din detenție: deținuți minori, deținuți cu dezabilități mintale, deținuți cu dezabilități fizice, deținuți aparținând minorităților etnice; aspecte ontologice privind detenția pe viață; intervenții de resocializare din perspectivă epistemologică; dimensiuni epistemice ale consilierii și terapiei filosofice a deținuților; provocări privind reintegrarea socială a persoanelor eliberate din detenție etc.

Impactul concluziilor și recomandărilor. Aplicarea recomandărilor, elaborate în rezultatul studiului dat, va avea ca efect: îmbunătățirea calității vieții deținuților în penitenciar, resocializarea cu succes a unui număr mai mare de deținuți, prevenirea recidivei, prevenirea comportamentului infracțional în societate, conștientizarea de către angajați a valorii oricărui om, inclusiv a celui din detenție, anihilarea relațiilor nestatutare dintre angajați și liderii subculturii penitenciare, atitudine nediscriminatorie față de persoanele eliberate, datorată încrederii în reformele din domeniul justiției, mai multe persoane eliberate angajate în câmpul muncii, în comunitate, familii deschise de a relaționa pozitiv cu cei eliberați din detenție.

BIBLIOGRAFIE

1. BOBÂNĂ, Gheorghe. Toleranța – remediu contra violenței în rândurile tineretului. În: *Violența în societatea de tranziție*. Conferința științifică internațională. Chișinău, 2003. pp. 29-31. ISBN 9975-9738-4-1.
2. BOGATU, Eugenia. Valori ale gândirii pragmatice în Educație. În: *Conferința București-Chișinău: Identitate și valoare în context European*. Ediția a II-a, 4 iunie, 2021, pp. 13-14. ISBN: 978-9975-152-11-2.
3. BRUNO, Ștefan. *Mediul penitenciar românesc. Cultură și civilizație carcerală*. Iași: Institutul European, 2006. 250 p. ISBN 973-611-402-3.
4. CAILLOIS, Roger. *Omul și sacrul*. București: Nemira, 1997. 224 p. ISBN 973-9301-53-2.
5. CĂBULEA, Cristina. *Abordări teoretice ale credințelor și ritualurilor religioase* [online]. Cluj-Napoca: Universitatea „Avram Iancu” [citată 19.02.2022]. Disponibil: <http://www.humanistica.ro/engleza/anuare/2005/anuare%202005/art08Cabulea.pdf>
6. COANDĂ, Svetlana. Antropologia socioculturală și locul ei în sistemul științelor socioumanistice. În: *Studia Universitatis: Revistă științifică*, nr.10, 2011, pp. 114-124. ISSN 1811-2668.
7. *Consilierea filosofică și etică. Reflecții și practici în România*. București: Eikon, 2019. 220 p. 978-606-49-0252-8.
8. Date statistice privind persoanele condamnate care execută pedeapsa cu închisoare în penitenciare la 01 iulie, 2019 [online]. Chișinău, [citată 12.02.2022]. Disponibil: https://drive.google.com/file/d/1HMT41mxRcuETAHINPXyeleqyj_IDOp7T/view
9. DODUL, Dumitru. Fenomenul conștiinței și formele conștiinței sociale. În: *Studia Universitatis. Revista științifică a Universității de Stat din Moldova*, nr.10 (20), 2008, pp. 42-47. ISSN 1857-209X.
10. DURKHEIM, Emile. *Formele elementare ale vieții religioase*. Iași: Polirom, 1995. 424 p. ISBN 973-97108-5-9.
11. DURNESCU, Ioan., DECARPES, Pascal. *Studiu privind înființarea unui mecanism integrat inter-instituțional în vederea reintegrării foștilor deținuți în societate*. Proiectul POSDRU/ 70/6.2/S/ 33488 Reintegrarea foștilor deținuți pe piața muncii și integrarea lor în societate. București. 2012. 88 p. ISBN 978-973-0-12949.
12. FREUD, Sigmund. *Studii despre societate și religie* [online]. București: Trei, 2010 [citată 23.02.2022]. ISBN 978-973-707-604-5. Disponibil: https://books.google.md/books?id=2jCTDwAAQBAJ&pg=PT338&lpg=PT338&dq=tabuul+religios+si+social&source=bl&ots=Atj1rINzv7&sig=ACfU3U3xdJFq4nrMKoU0_sKHnWWw_MiCkg&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiItaOIuJ3jAhUHJFAKHcVyATkQ6AEwAnoECAgQAQ#v=onepage&q=tabuul%20religios%20si%20social&f=false

13. GASPARYAN, Arshak, SLADE, Gavin, VAN POECKE, Jurgen, ZAHARIA, Victor. *Baseline Study into Criminal Subculture in Prisons in the Republic of Moldova* [online]. Chishinau: Council of Europe, 2018. 281 p. [citată 23.02.2022]. Disponibil: <https://rm.coe.int/criminal-subculture-md-en-/1680796111>
14. HEIDEGGER, Martin. *Ontologia. Hermeneutica facticității*. București: Humanitas, 2008. 199 p. ISBN 978-973-50-1943-3.
15. Hotărâre Nr.1462 din 30.12.2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului penitenciar pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia [online]. Chișinău, [citată 12.02.2022]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=368928>
16. JENSON, Jane. *Mapping social cohesion* [online]. Canadian Policy Research Networks Inc., 1998. 49 p. ISBN 1-896703-31-3 [citată 23.02.2022]. Disponibil: http://cccg.umontreal.ca/pdf/CPRN/CPRN_F03.pdf
17. Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. Nr.297 din 24.02.1999. Publicat: 22.04.1999 în Monitorul oficial al Republicii Moldova nr.39-41 [online]. Chișinău, [citată 12.01.2022]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311649>
18. MAUSS, Marcel. *Manuel d'ethnographie* [online]. Édition électronique. 1926. 190 p. [citată 23.02.2022]. Disponibil: http://classiques.uqac.ca/classiques/mauss_marcel/manuel_ethnographie/manuel_ethnographie.html
19. MIHALACHE, Andi, CIOFLÂNCĂ, Adrian. *Ritualuri politice și practice simbolice în România modernă* [online]. Iași, 2006. 235 p. [citată 12.01.2022]. Disponibil: https://www.academia.edu/6163462/Xenopoliana_2006_1-4_Ritualuri_politice_%C8%99i_practici_simbolice_%C3%AEn_Rom%C3%A2nia_modern%C4%83_eds_Andi_Mihalache_%C8%99i_Adrian_Ciofl%C3%A2nc%C4%83
20. MURDOCH Jim, JIRICKA, Vaclav. *Combaterea relelor tratamente în penitenciare*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 104 p. ISBN 978-9975-53-708-7.
21. OCERETNÎI, Anastasia. Manifestarea tinerilor prin subculturi. În: *Anuar Științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice 2012*, nr.1, pp. 165-169. ISSN 1857-2251.
22. RADCLIFFE-BROWN, Alfred R. *Structură și funcție în societatea primitivă*. Iași: Polirom, 2000. 202 p. ISBN 973-683-490-5.
23. RIVIERE, Claude. *Socio-antropologia religiilor*. Iași: Polirom, 2000. 208 p. ISBN 973-683-441-7.
24. ROȘCA, Ludmila. Moralitatea – condiție indispensabilă a reducerii criminalității în lumea contemporană. În: *Criminalitatea regională: probleme și perspective de prevenire și combatere. Materialele Conferinței științifico practice*. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2005, pp. 416-420. ISBN 9975-935-78-8.

25. ROTARIU, Lucian. A fi liber: obișnuințe și evadări cotidiene în mediul penitenciar. În: *Revista Română de Sociologie*, serie nouă, anul XXVII, nr. 3-4, București, 2016, pp. 227-241. ISSN 1224-9262.
26. SAHARNEANU, Eudochia. O nouă paradigmă de cercetare a socialului și umanului: cotidianul. În: *Integrare prin cercetare și inovare. Științe umanistice*. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 11-13. ISBN 978-9975-142-48-9.
27. SÎRBU, Ion. Filosofia și problemele lumii contemporane. În: *Rolul științelor socio-economice și umanistice în dezvoltarea economiei contemporane. Simpozion științific internațional*. Chișinău, 2007, pp. 43-45. ISBN 978-9975-64-111-1.
28. SUCEVEANU, Anghelina. Teoria legăturii ritualice. În: *Elemente de antropologie*. Coordonator M. BULGARU, Chișinău: CEP USM, 2007, pp. 361-374. ISBN 978-9975-70-335-2.
29. ȘCHIFIRNEȚ, Constantin. *Generație și cultură*. București: Albatros, 1985. 263 p.
30. VAN GENNEP, Arnold. *Riturile de trecere*. Iași: Polirom, 1996. 200 p. ISBN 973-97522-5x.
31. ZAHARIA, Victor. *Metodologia de documentare și raportare a situației curente privind tortura și alte rele tratamente în Republica Moldova*. Chișinău: Cartea Juridică, 2014. 112. p. ISBN 978-9975-3003-2-2.
32. ZELENSCHI, Angela. Abordarea antropologică în cercetarea culturii organizaționale. În: *Studia Universitatis. Revista Științifică a Universității de Stat din Moldova*, nr.4 (24), 2009, pp. 89-92. ISSN 1857-209X.

Lista publicațiilor la tema tezei

În reviste din Registrul Național al revistelor de profil, cu indicarea categoriei

Reviste categoria B

1. Mărgărint T. Resocializarea persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova. Abordare antropologico-filosofică. **0,89 c.a.** În: *Revista Studia Universitatis Moldaviae - Științe Umanistice*, 4 (134). Chișinău: USM. 2020. 228-235 p.
2. Mărgărint T. Abordări ontologice ale reformării sistemului penitenciar și umanizării detenției. Cazul Republicii Moldova. **0,90 c.a.** În: *Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice*, Nr.1 (182). Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. 2020. 217-226 p.
3. Mărgărint T. Viața în detenție. Antropologia cotidianului. **0.80 c.a.** În: *Revista de Etnologie și Culturologie*, Nr.27. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural. 2020. 117-123 p.
4. Mărgărint T. Subculture – social structures in the context of contemporary culture. **0.78 c.a.** In: *The Annals of the University of Bucharest, Philosophy Series*. Vol. 69, No. 2./2020. <http://annals.filosofie.unibuc.ro/index.php/annals/article/view/318>

Teze în culegeri științifice

În lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova)

5. Mărgărint T. Particularitățile studierii ritualului în cadrul științelor socioumane. Conferința Științifică internațională 2015. În: Școala Internațională de Metodologie în Științele Socio-Umane Ediția I-a. Chișinău: CEP USM, 2016. 164-174 p.
6. Mărgărint T. Posibilități de resocializare în condiții de criză a persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova. În: Conferința Științifică Internațională „Strategia securității Uniunii Europene în contextul metamorfozelor relațiilor internaționale. Culegere de articole științifice”. Chișinău: Print-Caro, 2022. 346-351 p.

În lucrările conferințelor științifice naționale cu participare internațională

7. Mărgărint T. Modele de suprimare a fenomenului subculturii în mediul penitenciar. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, 2019. 155-158 p.
8. Mărgărint T. Argoul ca element al subculturii penitenciare. În: Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională. Chișinău: CEP USM, 2018. 14-17 p.
9. Mărgărint T. Simbolul în poezia și filosofia lui Lucian Blaga. În: Materialele conferinței științifice cu participare internațională „Personalități notorii ale filosofiei românești: Lucian Blaga, Nae Ionescu, Dumitru D.Roșca (evocări aniversare)”. Chișinău: CEP USM, 2015. 151-156 p.
10. Mărgărint T. Simbolistica obiectelor în cadrul ritualului organizațional. În: Conferința Științifică Națională cu participare Internațională 2014. Chișinău: CEP USM, 2014. 36-40 p.
11. Mărgărint T. Ritul și ritualul – dimensiuni ale culturii organizaționale. În: Materialele comunicărilor științifice 2015, Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific. Chișinău: Tehnica-UTM, 2015. 145-150 p.
12. Mărgărint T. Elemente determinante ale comportamentului ritual. În: Materialele comunicărilor științifice. Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific. Chișinău: Tehnica-UTM, 2014. 99-104 p.

Alte lucrări științifice

Rapoartele studiilor antropologice

13. Saharneau E., Mărgărint T. Violența în familie și femeile în penitenciarul de la Rusca: trecut, prezent, viitor. Studiu antropologic 2016. Chișinău: Bons Offices, 2017. 58 p. ISBN 978-9975-87-213-3
14. Saharneau E., Mărgărint T. Tabuuri și rituri de trecere prezente în penitenciarul pentru minori - Goian. Studiu antropologic 2014. Chișinău: Bons Offices, 2017. 44 p. ISBN 978-9975-87-216-4

ADNOTARE

Mărgărint Tatiana „Particularități ale comportamentului ritual și tabuului în funcționalitatea subculturilor”. Teză de doctor în filosofie. Specialitatea: 631.01 Ontologie și gnoseologie, Chișinău, 2022

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, 140 de pagini de text de bază, bibliografie din 339 de titluri, 4 anexe. Rezultatele cercetării realizate sunt publicate în 14 lucrări științifice cu un volum total de 12,15 c.a.

Cuvinte-cheie: ritual, tabu, subcultură, subcultură penitenciară, comportament ritual, interdicții rituale, existență umană, umanizarea sistemului penitenciar, resocializarea deținuților.

Domeniul de studiu: Ontologie și Gnoseologie 631.01.

Scopul prezentei cercetări constă în fundamentarea particularităților comportamentului ritual și tabuului în funcționalitatea diverselor subculturi din perspectivă ontologică, implicit evidențierea dimensiunilor semnificative ale existenței umane în subcultura penitenciară, a modului specific de a construi relații interumane și de a percepe lumea din jur.

Obiectivele cercetării: identificarea conceptelor și teoriilor existente privind dinamica subculturilor; determinarea complexității comportamentului ritual în contextul experienței umane; stabilirea interacțiunilor dintre ritual și tabu din perspectivă ontologică; evidențierea cauzelor și manifestărilor subculturii penitenciare ca efect al încarcerării; analiza elementelor subculturii penitenciare, a spațiului și timpului în mediul penitenciar; diferențierea riturilor de trecere prezente în penitenciarul pentru minori nr.10 Goian; determinarea posibilității de diminuare a fenomenului subculturii în mediul penitenciar; estimarea posibilităților de reformare a sistemului penitenciar și de umanizare a detenției în conformitate cu noile cerințe; justificarea strategiilor de resocializare a persoanelor deținute în penitenciarele din Republica Moldova.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea ontologică a ritualului și tabuului ca elemente ale subculturii, posibilă datorită cercetării calitative realizate în spațiul penitenciar. Analiza informației colectate a oferit oportunitatea să identificăm modalități concrete de resocializare a persoanelor deținute, posibile aspecte ale reformelor care să fie eficiente în sistemul penitenciar. Cercetarea oferă o bază teoretică pentru elaborarea unui sistem de măsuri ce ar permite: diminuarea influenței negative a subculturii penitenciare asupra deținuților; prevenția comportamentului violent al unor categorii de deținuți; planificarea activităților de resocializare a deținuților etc. Elementul inovator rezidă în realizarea cercetării de teren cu deținuți din toate instituțiile penitenciare din Republica Moldova și cu persoane eliberate din detenție, care și-au ispășit pedeapsa în penitenciarele din țară și din Rusia.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în fundamentarea științifică a ritualului și tabuului în raport cu subcultura penitenciară, fapt care a permis determinarea barierelor în resocializarea deținuților în vederea reînțoarcerii societății a persoanelor care ușor se vor adapta la normele și valorile societății. Determinarea strategiilor eficiente de reformare și umanizare a instituțiilor penitenciare care au umanismul drept principiu al detenției.

Semnificația teoretică relevă că subcultura penitenciară a fost cercetată, însă accentul abordărilor date a fost pus pe straturile informale, și normele informale, argoul din optica criminologică și penală. În special, ne-am axat pe ritualurile performate de către indivizi, tabuurile existente în relațiile dintre ei, argoul ca element al comportamentului ritual, toate din perspectivă filosofică. Aspectele abordate contribuie la înțelegerea în profunzime a dimensiunilor existenței umane în spațiul penitenciar, a comportamentului ritual ca pattern al ordinii în contextul experienței umane, a strategiilor de reformare a sistemului penitenciar, a umanizării detenției și resocializării deținuților.

Valoarea aplicativă a tezei de doctor. Activitatea de teren, realizată în cadrul diverselor cercetări, a permis înțelegerea esenței subculturii penitenciare, a ritualurilor și tabuurilor abordate în teza de doctor. Rezultatele cercetărilor au fost prezentate, în cadrul unor conferințe, angajaților Administrației Naționale a Penitenciarelor, consilierilor de probațiune, judecătorilor, procurorilor, reprezentanților ONG-urilor din domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile de bază și recomandările formulate în cadrul tezei de doctor au fost prezentate în cadrul mai multor conferințe științifico-practice naționale și internaționale. Rezultatele investigațiilor pot fi utilizate la elaborarea programelor de resocializare a persoanelor deținute, la programele educaționale care se axează pe diminuarea fenomenului subculturii în mediul penitenciar, la elaborarea strategiilor de reformare și umanizare ale instituțiilor penitenciare.

АННОТАЦИЯ

Мэргэринт Татьяна „Особенности ритуального поведения и табу в функциональности субкультур”.
Докторская диссертация по философии, специальность: Онтология и гносеология,
Кишинев, 2022

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, 140 страниц основного текста, библиографию из 339 источников, 4 приложений. Результаты проведенных исследований представлены в 14 научных работах с общим объемом 12,15 а.л.

Ключевые слова: ритуал, табу, субкультура, пенитенциарная субкультура, ритуальное поведение, ритуальные запреты, человеческое существование, гуманизация пенитенциарной системы, ресоциализация заключенных.

Область исследования: Онтология и Гносеология 631.01.

Целью данного исследования является обоснование особенностей ритуального поведения и табу в функциональности различных субкультур с онтологической точки зрения, имплицитно выделяя значимые измерения человеческого существования в пенитенциарной субкультуре, специфического способа построения межличностных отношений и мировосприятия.

Задачи исследования: выявление существующих концепций и теорий динамики субкультур; определение комплексности ритуального поведения в контексте человеческого опыта; установление взаимодействий между ритуалом и табу с онтологической точки зрения; раскрытие причин и проявлений пенитенциарной субкультуры как следствия тюремного заключения; анализ элементов пенитенциарной субкультуры, пространства и времени в пенитенциарной среде; дифференциация обрядов посвящения в пенитенциарном учреждении для несовершеннолетних № 10 Гоян; выявление возможности уменьшения феномена субкультуры в пенитенциарной среде; оценка возможностей реформирования пенитенциарной системы и гуманизации содержания под стражей в соответствии с новыми требованиями; обоснование стратегий ресоциализации лиц, содержащихся в пенитенциарных учреждениях RM.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов вытекает из онтологического подхода к ритуалам и табу как элементам субкультуры, которые возможны благодаря качественным исследованиям, проводимым в пенитенциарной среде. Анализ собранной информации дал нам возможность определить конкретные способы ресоциализации заключенных, возможные аспекты реформ, которые будут эффективными в пенитенциарной системе. Исследование дает теоретическую основу для разработки системы мер, которые позволят: снизить негативное влияние пенитенциарной субкультуры на заключенных; предотвращение агрессивного поведения отдельных категорий заключенных; планирование мероприятий по ресоциализации заключенных и т.д. Новаторский заключается в проведении полевых исследований с заключенными из всех пенитенциарных учреждений Республики Молдова и с лицами, освобожденными из-под стражи, отбывшими наказание в пенитенциарных учреждениях страны и т.д.

Научная проблема. Решенная важная научная проблема заключается в научном обосновании ритуалов и табу применительно к пенитенциарной субкультуре, что позволило определить барьеры в ресоциализации заключенных с целью возвращения в общество людей, которые легко адаптируются к общественным нормам и ценностям. Определение эффективных стратегий реформирования и гуманизации пенитенциарных учреждений, в которых принципом содержания под стражей является гуманизм.

Теоретическая значимость. Пенитенциарная субкультура исследовалась, но акцент данных подходов был сделан на неформальных кастах, неформальных нормах, жаргоне с криминологической, криминальной точки зрения. Нас интересовали ритуалы, выполняемые отдельными людьми, существующие табу в их отношениях, сленг как элемент ритуального поведения – все с философской точки зрения. Рассмотренные аспекты способствуют глубокому пониманию аспектов человеческого существования в пенитенциарном пространстве, ритуального поведения как модели порядка в контексте человеческого опыта, стратегий реформирования пенитенциарной системы, гуманизации содержания под стражей и ресоциализации заключенных.

Практическая значимость. Полевая деятельность, проведенная в рамках различных исследований, позволила понять сущность пенитенциарной субкультуры, ритуалов и табу, изложенных в докторской диссертации. Результаты исследований были представлены на конференциях сотрудникам Администрации Пенитенциарных Учреждений, консультантам по probation, судьям, прокурорам, представителям НПО на местах.

Внедрение научных результатов. Основные выводы и рекомендации диссертации были представлены на республиканских и международных научно-практических конференциях. Результаты исследований могут быть использованы при разработке программ по ресоциализации заключенных, образовательных программ, направленных на уменьшение влияния феномена субкультуры в пенитенциарной среде, при разработке стратегий реформирования и гуманизации пенитенциарных учреждений.

ANNOTATION

Margarint Tatiana „The peculiarities of ritual behavior and taboo in the functionality of subcultures”.
Doctoral thesis in philosophy at the specialty: Ontology and gnoseology.
Chisinau, 2022

The thesis includes: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, 140 basic text pages, bibliography with 339 titles, 4 annexes. The results of the research conducted are presented in 14 scientific papers with a total volume of 12.15 c.a.

Keywords: ritual, taboo, subculture, penitentiary subculture, ritual behavior, ritual prohibitions, human existence, humanization of the penitentiary system, resocialization of prisoners.

Area of research: Ontology and Gnoseology 631.01.

The aim of this research is to substantiate the particularities of ritual behavior and taboo in the functionality of various subcultures from an ontological perspective, implicitly highlighting the significant dimensions of human existence in the penitentiary subculture, the specific way of building interpersonal relationships and perceiving the world around.

Research goals: identification of existing concepts and theories on subcultural dynamics; determining the complexity of ritual behavior in the context of human experience; establishing the interactions between ritual and taboo from an ontological perspective; highlighting the causes and manifestations of the penitentiary subculture as an effect of incarceration; analysis of the elements of the penitentiary subculture, of space and time in the penitentiary environment; differentiating of the rites of passage present in the Goian nr.10 juvenile penitentiary; determining the possibility of diminishing the phenomenon of subculture in the penitentiary environment; estimating the possibilities for reforming the penitentiary system and humanising detention in accordance with the new requirements; justification of strategies for resocialization of persons detained in penitentiaries in the Republic of Moldova.

The scientific novelty and the originality of the obtained results derives from the ontological approach of ritual and taboo as elements of the subculture possible due to the qualitative research carried out in the penitentiary space. The analysis of the collected information gave us the opportunity to identify concrete ways of resocializing detainees, possible aspects of reforms that would be effective in the penitentiary system. The research provides a theoretical basis for the elaboration of a system of measures that would allow: diminishing the negative influence of the penitentiary subculture on the detainees; prevention of violent behavior of certain categories of detainees; planning detainee resocialization activities, etc. The innovative element lies in conducting field research with detainees from all penitentiary institutions in the Republic of Moldova and with persons released from detention, who have served their sentences in penitentiaries in the country and in Russia.

The scientific novelty and the originality of the obtained results derives in the scientific fundamentation of ritual and taboo in relation to the penitentiary subculture, which allowed the determination of barriers in resocializing detainees in order to return to society people who will easily adapt to society's norms and values. Determining of effective strategies for reforming and humanizing penitentiary institutions that have humanism as a principle of detention.

Theoretical significance. The theoretical significance reveals that the penitentiary subculture was researched, but the emphasis of the given approaches was put on the informal castes, the informal norms, the slang from the criminological, criminal point of view. We were interested in the rituals performed by individuals, the existing taboos in their relationships, the slang as an element of ritual behavior, all from a philosophical perspective. The approached aspects contribute to the deep understanding of the dimensions of human existence in the penitentiary space, of the ritual behavior as a pattern of order in the context of human experience, of the strategies of reforming the penitentiary system, of humanizing detention and resocializing detainees. The thesis can be a benchmark for further scientific investigations in the field of social ontology and other adjacent branches, such as anthropology, sociology, psychology, etc.

The empiric value of the thesis. The field activity, carried out within the various researches, allowed the understanding of the essence of the penitentiary subculture, of the rituals and taboos approached in the doctoral thesis. The results of the research were presented, in some conferences, to the employees of the National Administration of Penitentiaries, probation counselors, judges, prosecutors, representatives of NGOs in the field.

Implementation of scientific results. The basic conclusions and recommendations of the doctoral thesis were presented at several national and international scientific-practical conferences. The results of the investigations can be used in the elaboration of the resocialization programs of the detainees, in the educational programs that aim to diminish the subculture phenomenon in the penitentiary environment, in the elaboration of the reform and humanization strategies of the penitentiary institutions.

MĂRGĂRINT TATIANA

**PARTICULARITĂȚI ALE COMPORTAMENTULUI RITUAL ȘI TABUULUI ÎN
FUNȚIONALITATEA SUBCULTURILOR**

SPECIALITATEA 631.01 ONTOLOGIE ȘI GNOSEOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în filosofie

Aprobat spre tipar: 30.08.2022

Hârtie ofset. Tipar ofset.

Coli de tipar.2,0

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Tiraj 30 ex.

Comanda nr. 110/22

**Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Str. Alexei Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009**